

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Факультет фізичної культури спорту та реабілітації

Кафедра спорту і фітнесу

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
ПЕДАГОГІЧНІ ВМІННЯ
ЯК ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ
ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИХ ДІЙ БАСКЕТБОЛУ
ДІВЧАТ 9-11 РОКІВ В ДЮСШ**

Виконав:

Студент 201 групи 2 курсу
спеціальності 017

«Фізична культура і спорт»

Іванчук Валерій В'ячеславович

Керівник: канд. наук з фіз. вих. та
спорту, доц. Дудіцька С.П.

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № 5

від “_” _____ 2025 р.

Завідувач кафедри _____ Гакман А.В.

Чернівці – 2025

Анотація (Abstract)

Іванчук Валерій В'ячеславович **Педагогічні вміння як фактори підвищення ефективності навчання техніко-тактичних дій баскетболу дівчат 9-11 років в ДЮСШ – кваліфікаційна робота освітнього рівня магістр, спеціальності 017 Фізична культура і спорт.**

Педагогічні вміння нами розглядаються як динамічна система, яка потребує постійного розвитку та включення дівчат 9-11 років у педагогічну діяльність. Педагогічні вміння носять суб'єктивний характер і є особистісними характеристиками, визначальними вміння обмінюватися інформацією, підтримувати зворотний зв'язок, враховувати особистісні особливості партнера під час гри в баскетбол. Уточнено визначення понять «педагогічні вміння» стосовно дівчат 9-11 років. Педагогічні вміння у дівчат - баскетболісток - це освоєні способи виконання технічних елементів та тактичних дій, що забезпечують умови особистісного розвитку, соціальної адаптації, самостійної діяльності на основі суб'єктних взаємин.

Ключові слова: прогностичні комунікативні здібності, самоосвіта,

Ivanchuk Valeriy **Pedagogical skills as factors for increasing the effectiveness of teaching technical and tactical basketball actions to girls aged 9-11 in a youth sports school**

Pedagogical skills are considered by us as a dynamic system that needs constant development through the inclusion of girls aged 9-11 in pedagogical activities based on mutual relations. Pedagogical skills are subjective in nature and are personal characteristics that determine the ability to exchange information, maintain feedback, take into account the personal characteristics of a partner while playing basketball. Pedagogical skills of girls - basketball players - are mastered ways of performing technical elements and tactical actions that provide conditions for personal development, social adaptation, independent activity based on subject relationships.

Keywords: prognostic communication skills, self-education, skills.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НАВЧАННЯ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИМ ДІЯМ В РЕЗУЛЬТАТІ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ВМІНЬ У ЮНИХ БАСКЕТБОЛИСТОК	7
1.1. Принципи та методи формування педагогічних умінь у дівчат молодшого шкільного віку як факторів підвищення ефективності навчання техніко-тактичним діям баскетболу.....	8
1.2. Компоненти педагогічних умінь, що застосовуються у навчально- тренувальному процесі при навчанні гри в баскетбол.....	16
1.3. Процес формування значних педагогічних вмінь у юних баскетболісток 9-11 років.....	19
1.4. Методика навчання та вдосконалення техніко-тактичних дій ігри у баскетбол у навчально-тренувальному процесі.....	23
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	30
2.1. Методи дослідження.....	30
2.1.1. Метод теоретичного аналізу та узагальнення науково методичної літератури.....	30
2.1.2. Методи педагогічного дослідження.....	30
2.1.3 Педагогічне тестування	31
2.1.4. Педагогічний експеримент.....	32
2.1.5. Медико-біологічні методи дослідження.....	36
2.1.6. Методи математичної статистики.....	38
2.2. Організація дослідження.....	38
РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ВМІН ДІВЧАТКАМИ БАСКЕТБОЛИСТКАМИ 9-11 РОКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНО- ТРЕНУВАЛЬНИХ ЗАНЯТТЬ.....	40

3.1. Дослідження педагогічних умінь, їх роль та місце у навчально-тренувальному процесі.....	40
3.2. Застосування методів навчання техніко-тактичних дій гри у баскетбол в результаті формування педагогічних умінь у дівчат молодшого шкільного віку.....	50
3.3. Навчання технічним та тактичним елементам ігри в баскетбол у результаті формування педагогічних умінь у дівчат 9-11 років.....	53
3.4. Дослідження щодо освоєння техніко-тактичних дій юними баскетболістками в результаті формування педагогічних умінь.....	55
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70

ВСТУП

Актуальність. Раніше баскетболом починали займатись з 11-12 років. За ініціативою президента ФБУ Михайла Бродського цей діапазон розширили і дітей стали набирати до ДЮСШ з 9 років. У зв'язку з цим актуалізується проблема формування педагогічних умінь у юних баскетболісток вже на попередньому етапі підготовки з освоєння техніки та тактики гри. Своєчасність визначається гостротою проблеми, суть якої полягає в тому, що сучасний баскетбол вимагає високого рівня техніко-тактичної підготовки спортсменів. Проте це підготовка в молодих баскетболістів, особливо дівчат, які завжди здійснюється ефективно і відповідному рівні. Відомо, що в питаннях техніко-тактичної підготовленості юних спортсменів - ігровиків провідні фахівці особливе місце приділяють єдності теоретичних знань та практичних дій [28].

В останні роки розроблено та запропоновано велику кількість навчально-методичної літератури щодо вдосконалення ефективності техніко-тактичних дій у юних баскетболісток, щодо навчання різних варіантів захисту, нападу в техніці та тактиці баскетболу. Тим не менш, розвиток цього виду спорту, широке впровадження сучасних техніко-тактичних дій в масовий баскетбол залишаються злободенною проблемою на сьогоднішній день [25, 45].

Існує думка, що вдосконалення рухових дій у фізичній культурі набуває свідомості при формуванні педагогічних умінь на початкових етапах навчання фізичним вправ [4, 10].

Наукових робіт, пов'язаних із використанням педагогічних умінь під час підготовки юних спортсменів, вкрай мало. Все це зумовило напрямок нашого дослідження - визначити роль і місце педагогічних умінь для ефективного освоєння техніко-тактичної підготовки юними баскетболістами. Враховуючи вищесказане, необхідно провести науковий пошук і експериментальну перевірку процесу навчання техніко-тактичним діям гри в баскетбол в

результаті застосування педагогічних умінь у дівчат 9-11 років, що займаються в спортивних школах.

Мета дослідження. Удосконалення процесу навчання техніко-тактичним діям гри в баскетбол у дівчат 9-11 років на основі використання педагогічних умінь.

Об'єкт дослідження. Навчально-тренувальний процес груп початкової підготовки з баскетболу дівчат 9-11 років в ДЮСШ.

Предмет дослідження. Методика навчання техніко-тактичних дій юних баскетболісток на основі використання педагогічних умінь.

Завдання дослідження:

1. Визначити педагогічні вміння для становлення техніко-тактичного майстерності дівчат 9-11 років, які займаються баскетболом у групах початкової підготовки ДЮСШ;

2. Проаналізувати індивідуальні-особистісні якості дівчат 9-11 років, які необхідні при навчанні основ техніко-тактичних дій гри в баскетбол.

3. Обґрунтувати методику формування техніко-тактичної підготовленості юних баскетболісток на основі використання педагогічних умінь.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури, обсяг роботи – 73 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НАВЧАННЯ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИМ ДІЯМ В РЕЗУЛЬТАТІ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ВМІНЬ У ЮНИХ БАСКЕТБОЛИСТОК

Сучасний рівень спортивних досягнень в баскетбол надзвичайно високий і має явну тенденцію до подальшого зростання технічної та тактичної майстерності спортсменів. Сьогодні потрібно подальше удосконалення системи підготовки гравців [18, 23, 37].

Тому необхідно приділяти особливе увага дітям на перших етапах підготовки, що розглядають як найважливіший період формування особистості [8]. Попередній етап підготовки має велике значення для досягнення високих спортивних показників [7, 12]. Від правильного освоєння техніки та тактики гри, різнобічної фізичної підготовки першому етапі навчання залежать подальші успіхи спортсмена [15]. Необхідний пошук методів та засобів якісного освоєння техніко-тактичних прийомів гри у баскетбол на попередньому етапі підготовки. Застосування педагогічних умінь у діяльності учнів одне із чинників ефективного освоєння техніко-тактичних процесів гри у баскетбол. Учні, навчаючись у школі, отримують знання та опановують вміння [11, 12].

Педагогічні вміння – це здатність до вивчення особистості та колективу для визначення рівня їхньої підготовленості до активного оволодіння новими знаннями [138]. Необхідними умовами формування вмінь є розуміння того, що треба робити, яких результатів добиватися, усвідомлювати помилки і намагатися їх виправити. У процесі навчання формуються вміння діяти у знайомій та дещо зміненій ситуації [8, 17, 29]. Важливо відзначити, що активні заняття спортом залучають спортсменів до світу культурних цінностей та тим самим дозволяють вирішити широке коло важливих соціально-педагогічних завдань.

1.1. Принципи та методи формування педагогічних умінь у дівчат молодшого шкільного віку як факторів підвищення ефективності навчання техніко-тактичним діям баскетболу

Розгляд принципів формування педагогічних умінь особистості як факторів ефективного освоєння техніко-тактичних дій баскетболу передбачає основні позиції, визначені психолого-педагогічною концепцією [20, 45].

Сучасна теорія освіти спрямована на індивідуальність, різнобічний розвиток особистості, у центрі навчально-виховного процесу стоїть людина. У зв'язку з цим висувається проблема підготовки тренера, здатного навчити дитину вдосконалюватися на основі спілкування та взаємодії з іншими [4, 5]. Поширеність в практиці авторитарного методу негативно впливає на розвиток особи. Необхідний перехід до демократичного принципу роботи. Котрий припускає включення самого дитини в освітній процес. Теоретична підготовка тренерів недостатньо підкріплена досвідом організації особистісно орієнтованого педагогічного процесу. Практична підготовка пов'язана в здебільшого з освоєнням методики навчання і розвитку рухового потенціалу дітей без обліку умов і характеру взаємодії суб'єктів освітнього процесу, їх особистісних особливостей [27, 48].

З психолого-педагогічної точки зору спілкування в групі розглядається як процес міжособистісної взаємодії у формі спільної діяльності і включає пізнання, відображення, вплив або звернення один до другові [2]. Взаємодія представляє собою індивідуалізацію педагогічно доцільних взаємовідносин однолітків та тренера у формі організації спільної діяльності. У результаті чого відбувається обмін інформацією, пізнання особистості, вироблення індивідуальних способів навчання [10, 15, 27, 30, 35].

Одним із важливих показників успішної взаємодії дівчат на тренуванні є їх активність, що виявляється в індивідуальних особливостей, ініціативності, толерантності, комунікабельності. Особистісно-орієнтована взаємодія дітей під час навчально-тренувальних занять можна розглядати як стан і як процес, характерними особливостями яких є: створення єдиної емоційно-чуттєвої

основи процесу взаємодії, здатність стати на позицію один одного та діяти з неї [6, 8, 10].

Характерною особливістю взаємодії учнів во час занять є обмін знаннями та вміннями з метою пізнання та надання впливу один на одного. Спільна партнерська діяльність забезпечується провідною роллю тренера, який одночасно організовує співтворчість дітей та бере участь у ній. Це породжує комплекс особистісних проявів всіх учасників освітнього процесу [6, 10].

Психолого-педагогічний аналіз навчального процесу дає уявлення про готовність тренера до взаємодії з учнями як прояв педагогічної ментальності, що відображає загальнокультурний зміст педагогічної освіти, який полягає у здатності учнів мислити на якісно новому рівні [13, 15].

Готовність дівчат до освоєння педагогічних умінь є цілісною особистісною освітою, яка поєднує мотиваційно ціннісне ставлення до діяльності, соціально-значущі якості особистості, певну сукупність знань та умінь, а також досвід їх використання практично [11, 39].

Процес навчання в результаті формування педагогічних умінь спирається деякі загальні становища – принципи, які відбивають закономірності педагогічного процесу й у з цим носять обов'язковий характер під час вирішення освітніх і виховних завдань [33, 38].

Досвід роботи в позиції «вчителі» у молодших школярів може стати свого роду віковою ініціацією, що різко підвищує їхню навчальну самостійність і відповідальність. Експерименти з організації різновікового співробітництва підлітків показали, що в мотиваційному відношенні їх робота в позиції «вчителя» вигідно відрізняється від їхньої ж роботи в позиції «учня». Робота в позиції «вчителя» в принципі доступна всім учням незалежно від їхньої навчальної успішності, загального розвитку і індивідуальних особливостей, але не елементарна для них і лежить у «зоні найближчого розвитку» [17, 23].

Ситуація взаємо навчання сприяє розвитку у «маленьких учителів» здатності розуміти і враховувати позицію іншої людини, але це не відбувається само собою, а вимагає спеціальних зусиль дорослого вчителя [2].

Як показали експерименти, якщо навчальний у ситуації взаємо навчання виграє завжди, то про того, хто навчається, цього сказати не можна. Справа в тому, що дорослий вчитель (в ідеалі), знаючи і розуміючи більше, ніж учень, має здатність і вміння передавати знання в доступній формі, підлаштовуючись до особистісних та розумових індивідуальних особливостей свого учня, вміючи його зацікавити, даючи йому достатню, але не надмірну самостійність [43, 53, 64]. Все це має на увазі не тільки спеціальні знання та досвід, але насамперед розвинену рефлексію, як здатність зрозуміти свого учня [28, 47]. У «маленьких вчителів» такі можливості явно менш розвинені. Правда, робота в позиції «вчителів» їх формує та зміцнює. Але учневі адекватна допомога потрібна зараз, у момент засвоєння нового знання, а не через кілька років, коли «вчитель» набуде досить розвиненої рефлексивної здатності ставати на точку зору незнаючого [47, 52].

Істотним чинником, який може спотворити переваги взаємо навчання, є стиль дитячих взаємин. Діти можуть бути грубі і жорстокі у відносинах один з одним [19, 20].

Коли «вчитель» самостверджується за рахунок учня, висміюючи і випинаючи його помилки, ситуація навчання неминуче руйнується та переростає у міжособистісний конфлікт. Іншими словами, у «маленьких учителів» необхідно спеціально формувати педагогічні вміння. Ця проблема часто вступає у суперечність із системою взаємовідносин, прийнятої в сім'ї та позашкільному соціальному оточенні дитини. Річ у тім, що з різних соціальних верств по-різному інтерпретують будь-яке оцінне судження, в том числі і оцінне судження однолітка [7, 8].

Діти із соціально благополучних сімей зазвичай сприймають оцінне судження як зворотний зв'язок для подальшої взаємодії. Діти із соціально неблагополучних сімей схильні сприймати будь-яке змістовне зауваження як покарання. Якщо за дорослим учителем вони визнають право карати, то за однолітком такого права вони не визнають [10, 16].

Питання про доступність та користь взаємного навчання зараз можна вважати вирішеним. Методика принципів побудови процесу формування педагогічних умінь в молодих баскетболісток та його взаємо навчання реалізується у кілька етапів [31, 44]. Кожен із етапів передбачає розвиток мотиваційно-ціннісних відносин, особистісних якостей, педагогічних та практичних умінь і навичок [31, 44].

Методика включає такі активні форми роботи, як: практичні завдання, спеціальні вправи, домашнє завдання, самоосвіта, які в сукупності моделюють формування педагогічних умінь у дітей молодшого шкільного віку на попередніх етапах підготовки [5, 9, 13].

Змодельована технологія взаємо навчання та взаємодії реалізується через такі педагогічні вміння: гностичні – осмислення теоретичного і практичного навчального матеріалу, постановка завдань тренування, вибір адекватних засобів та методів, підбиття підсумків тренування; аналітичні - вміння аналізувати та оцінювати умови, характер тренувального процесу; прогностичні - прогнозування результатів, комунікативні - міжособистісне спілкування зі однолітками та дорослими; конструктивні – розвиток мислення до самостійного прийняття рішення [37, 43].

Опанування даної технології забезпечуватиме високий рівень техніко-тактичної підготовки юних спортсменок для подальших занять на етапах багаторічної підготовки в баскетбол.

З цією метою розроблено діагностичну карту взаємодії, яка дозволила вивчити внутрішні та зовнішні компоненти взаємодії. Отримані дані дозволили нам визначити типові недоліки та труднощі, що перешкоджають встановленню особистісно орієнтованого взаємодії котрі займаються [16].

У ході дослідження з'ясувалося, що у тренерів під час навчання переважає авторитарний стиль викладання, виражається в придушенні самостійності і ініціативи дітей, прояві функціонально ділового і організаційно-дисциплінуючого підходу [23, 35].

Принципи побудови процесу формування педагогічних умінь найповніше розроблені стосовно студентів педагогічних вузів. Обґрунтовано система формування педагогічних умінь, виявлено види контролю за рівнем їх оволодіння [1, 2].

Теоретичний аналіз, а також опитування, проведені серед тренерів дитячо-юнацької спортивної школи, дозволили нам виділити основні критерії необхідні при навчанні педагогічним вмінням. До них можна віднести:

- творчий підхід до рішення педагогічних завдань, що виникають у процесі реалізації цілісного педагогічного процесу у дитячо-юнацькій спортивній школі;
- гуманістичне ставлення до дітей, що виявляється в орієнтації тренера не на абстрактний ідеал, а на потреби та внутрішні можливості кожної дитини, щирий інтерес і любов до ним;
- знання вікових та індивідуальних особливостей дітей молодшого шкільного віку, особливостей їх психічного розвитку, а також наявність знань, умінь та навичок в організації особистісно орієнтованої взаємодії;
- володіння технологією організації особистісно-орієнтованої взаємодії, що виражається в умінні чітко визначити мету своєї діяльності, спрогнозувати її результат, виділити основні етапи та найбільш ефективні методи, прийоми та способи діяльності, а також коригувати її хід на підставі даних діагностики;
- наявність професійної компетенції, що виявляється в розвитку педагогічних умінь у дітей молодшого шкільного віку, здібності встановлювати позитивний контакт з дітьми і діяти з їх позиції, змінюючи своє поведінка в згідно з завданням тренувального процесу;
- прагнення тренера до професійному зростання та саморозвитку підопічних;
- здатність адекватно оцінювати власне поведінка, прояв активності, ініціативності во час тренувального процесу [4, 19, 20].

Одним із принципів побудови процесу формування педагогічних умінь є самоосвіта баскетболісток. Сутність самоосвіти має деякі ознаки: проявів

вольових зусиль, прагнення творчому застосуванню знань; набуття знань як доповнення до основного заняття пізнавальної діяльності; ініціатива оволодіння змістом, обсягом знань із використанням певних програм; індивідуальна самостійна пізнавальна діяльність, яка має значення в оволодіння педагогічними навичками; самостійна робота з новітньої літературою.

Перший етап побудови процесу формування педагогічних умінь сприймається як ситуативне самоосвіта, коли проявляються зусилля у самостійному придбанні знань з мотивів ситуативного впливу. Другий етап спостерігається у переході від епізодичного самоосвіти до систематичного. Третій етап характеризується свідомим зверненням до самоосвіти та ведеться постійно [13, 22].

Існує три рівня самоосвітньої активності учнів, на першому рівні учень переживає невідповідність свого ставлення до знань, на другому рівні самоосвіта учня орієнтується на рішення більш складних інтелектуальних задач, на третьому рівні самоосвіта стає для особи контрольним поданням того, до чому спрямовано прагнення [1, 3, 15].

Виділення трьох рівнів самоосвітньої активності служить орієнтиром у пошуку педагогічних засобів, які сприяють перетворенню самоосвіти учнів як фактор саморозвитку їх особистості [35].

Суперечності між рушіями розвитку самоосвітньої діяльності і мотивації учнів пов'язані:

- з необхідністю вирішувати пізнавальні завдання і недостатністю наявних у даний момент знань;
- із прагненням задовольнити пізнавальний інтерес та обмеженими можливостями набуття відповідних знань в умовах традиційного навчання;
- з потребою оволодіння знаннями на вищому рівні та обмеженою можливістю у виконанні поставлених завдань у ході навчального процесу;
- з досягнутим рівнем знань та новими потребами у досконаліших знаннях;

– з прийомами пізнавальної діяльності та більш складними засобами задоволення духовних потреб [15].

Щоб молоді баскетболістки займалися самоосвітою, потрібен стимул. У як стимули пізнавальної діяльності можуть виступати різні предмети, об'єкти і явища навколишнього життя, викликають у людини інтерес і бажання їх вивчити [8, 9 44]. У баскетбол стимулом є досягнення рівня спортивної майстерності [10].

До педагогічних стимулів належать засоби та способи пробудження інтересу до знань, колективна зацікавленість у її результатах, оцінка знань учнів, навчальна перспектива [9, 22, 29].

Сучасний навчально-тренувальний процес висуває нові вимоги до результатам педагогічної діяльності. Ведучим мотивом у формуванні педагогічних умінь виступає прагнення досягти успіху в своїй діяльності [3].

Мотиви викликаються такими потребами: потребою в новизні, у всебічному розвитку, приносити користь своїм одноліткам, потребою в глибокому ознайомленні з грою в баскетбол, самовихованні [10].

З метою підвищення якості навчально-тренувальних занять була розроблена педагогічна технологія, методологічна основою якої є теорія поетапного формування навчання [45, 52]. У її основу покладена гіпотеза про провідної ролі теоретичного знання у формуванні інтелекту учнів та набуття здібності до дії на основі отриманих знань, робиться на розвиток мислення інтегральної спроможності особистості [15].

Теорія проходить чотири стадії:

1. Знайомство з передбачуваною тренером ситуацією, орієнтування в ній.
2. Оволодіння різними способами рішення завдання (ситуації).
3. Фіксація виявлених відносин у формі предметної чи знакової моделі.
4. Виявлення найбільш ефективних способів та умов рішення вихідний завдання.

Даний підхід відображає реальне співвідношення між знанням та вмінням, свідомістю та поведінкою. Знання у своїй сприймається як відбиток

сутності предмета у свідомості. Формування умінь, що використовуються у навчально-тренувальному процесі, базується на найбільш загальних закономірностях навчання рухових дій. Їх застосування визначається особливостями контингенту котрі займаються та специфікою конкретного виду ігрової діяльності [16, 18].

Проблемно-пошуковий метод заснований на отриманні нових знань за допомогою рішення теоретичних та практичних проблем, завдань у проблемних ситуаціях. В рамках проблемно-пошукового підходу головною метою є не освоєння рухів, а їх правильний вибір та пристосування до ситуаціям [21, 24].

У цьому випадку при навчанні використовуються ігрові вправи з умовами, що змінюються, що підвищує прагнення учнів до прояву творчої активності [36, 50].

Тому навчально-тренувальний процес вимагає забезпечення активності, свідомості дій учнів, даному випадку дівчат 9- 11 років, систематичності, міцності в засвоєння знань та навичок. Навчання спортивно-ігрової діяльності забезпечує виховний характер педагогічного процесу, що формує морально-моральні основи особистості, без чого неможливий процес формування педагогічних умінь у процесі тренувань. Тому, організація навчально-тренувального процесу по методиці формування педагогічних умінь у дівчат 9-11 років під час тренувальних занять здійснюється на основі загальних принципів гуманістичної педагогіки та психології. Необхідна увага до особистості кожної дівчинки як найвищої соціальної цінності, коли займається розглядається не як об'єкт, а як суб'єкт активною творчою діяльністю на основі розвитку внутрішніх мотивів до самовдосконалення та самовизначення [35, 46]. Принципи та методи побудови процесу формування педагогічних умінь у дівчат 9-11 років сприяють якісному та найшвидшому освоєнню техніко-тактичної підготовки в баскетболі, а також служать творчому самовдосконаленню, гармонійному розвитку особистості [37, 41].

1.2. Компоненти педагогічних умінь, що застосовуються у навчально-тренувальному процесі при навчанні гри в баскетбол

Уміння формуються у діяльності, а педагогічні вміння формуються та удосконалюються у педагогічному процесі. Педагогічні вміння входять у загальну структуру умінь особистості, тому, як переходити до визначення структури педагогічних умінь, необхідно розглянути психолого-педагогічну сутність умінь і процесу їх формування [1, 2, 4, 6, 7].

Вчені провели багатоплановий аналіз умінь. Загальним аспектом їх теорій є твердження, що вміння людини мають специфічні особливості. Існують різні трактування поняття «уміння». А. М. Богуш вміння визначає в якості об'єктивних критеріїв здібностей, Л. Д. Березівська визначає вміння як своєрідний синтез знань та навичок, цілеспрямованості та творчих можливостей людини, О. Л. Конюк вказує на специфічні особливості умінь, які відрізняють їх від навичок.

У словниках по психології і педагогіці вміння визначається як «проміжний етап освоєння суб'єктом інноваційних способів дії», як «освоєний суб'єктом спосіб виконання дії, який забезпечується сукупністю придбаних знань і навичок». Вміння забезпечують правильне відображення в уявленні та мисленні про світ, про закони природи, суспільства, взаємин людей, місця людини в суспільстві та її поведінці» [26].

Таким чином, вміння розглядається в словниках як проміжний етап між засвоєними знаннями і ще не сформованим навичкою. У сучасній психолого-педагогічній літературі виділяють дві великі групи умінь: прості (елементарні) та складні (узагальнені). Прості вміння функціонують на основі набутих знань, при сталості та повторенні певної частини зовнішніх умов. Загальна структура таких дій, способи виконання не варіюються. Дія на рівні вміння ще недостатньо відпрацьована та закріплена, виконується повільно. В результаті подальшого повторення воно може бути доведено до рівня навички - дії, сформованої шляхом повторення, що характеризується високим ступенем освоєння та відсутністю по елементної свідомої регуляції та контролю [26, 45].

За психологічною ознакою дія на стадії вміння відбувається завжди при зосередженні довільної уваги і вольових зусиль, під контролем свідомості, що проявляється у постановці мети, у обмірковуванні способів виконання операцій, що досягаються результатів [1, 2, 13]. Складне вміння завжди базується на системі раніше засвоєних знань, навичок та найпростіших умінь. Загальна структура та способи їх виконання не залишаються постійними (на одному рівні), вони варіюються та не можуть бути автоматизованими. Вдосконалення їх проявляється в успішному і самостійному використанні учнями найбільш раціональних прийомів та способів дій у постановці та вирішення завдань. На основі цих умінь можливе формування нових, оригінальних творчих дій [26, 28].

З погляду психології узагальнене вміння (через наявність у його структурі автоматизованих компонентів) завжди виконується при зосередженні довільної уваги, вольових зусиль, планування діяльності, встановленні зв'язку між умовами та засобами її досягнення [3, 6, 7].

Вміння формуються у процесі діяльності, проте це формування може здійснюватися і без вправи у виконанні будь-якої дії. У випадку йде опора на знання і навички, набуті раніше при виконанні дій, подібних до даних. Виходячи з сутності поняття «формувати» (надавати будь-яку форму, закінченість), під формуванням умінь ми розуміємо процес, результатом якого є готовність індивіда до будь-якої діяльності [1, 2, 3].

Таким чином, спираючись на аналіз наведених тлумачень, під уміннями ми розумітимемо складну соціально - психологічну освіту, що становить освоєний суб'єктом інноваційний спосіб виконання дії. Спираючись на теорію умінь дослідників, теорію ціннісних орієнтації особистості, представлену в деяких працях, виходячи з позицій особистісно-діяльнісного підходу, сформулюємо низку педагогічних умінь для дівчат 9-11 років, можливих при навчанні гри в баскетбол [12].

При підборі педагогічних умінь у молодшому шкільному віці у нашому дослідженні ми керувалися такими положеннями: педагогічні вміння мають

впливати на розвиток у дітей особистісних характеристик, необхідних в житті та спорті, педагогічні вміння нами розглядаються як динамічна система навчання всіх видів спортивної підготовки, що позитивно впливає на фізичне та духовне здоров'я дітей, формування педагогічних умінь у дітей - це перший щабель у спорті, спрямований на досягнення високих спортивних результатів на наступних етапах підготовки [1, 2].

Теоретична підготовка у дітей молодшого шкільного віку передбачає формування гностичних, аналітичних, прогностичних, комунікативних, конструктивних умінь [34, 38]. Розшифровуючи поняття «педагогічні вміння», доцільно сформулювати вимоги до вмінням, що характеризує різні аспекти діяльності. За підсумками аналізу психолого-педагогічної літератури можна наступні групи умінь:

- вміння переносити знання, виносити рішення за умов нової ситуації;
- вміння знаходити нове рішення;
- вміння створювати і конструювати нові елементи;
- вміння з вивчення особистості та колективу для визначення рівня їхньої підготовленості до активного оволодіння новими знаннями та визначення домінуючого завдання;
- вміння побудувати і привести в дію поставлені завдання;
- вміння виділяти та встановлювати взаємозв'язки між компонентами та факторами, наводити їх у дію;
- вміння обліку і оцінки результатів діяльності, самоаналіз і аналіз освітнього процесу;
- вміння займатися самоосвітньої діяльністю [1, 2, 3, 6, 16].

Уміння – це практичне володіння способами виконання окремих дій або діяльністю загалом відповідно до правил та метою діяльності Аналітичні вміння - уміння отримувати знання з практики, уміння аналізувати досвід інших спортсменів та свій [18].

Прогностичні вміння – вміння передбачати результат, можливі відхилення та небажані явища, розподіляти час на виконання технічного

прийому, вміння знаходити для кожної ігрової ситуації нове рішення, вміння оцінювати, прогнозувати, діагностувати їх навченість [18].

Комунікативні вміння – вміння встановлювати доцільні взаємини з окремими учнями, малими групами, знаходити контакт, спільну мову та правильний тон у різних обставинах; розташовувати до собі однолітків, при необхідності перебудовувати відносини з колективом, знаходити індивідуальний підхід сприятливий досягненню високого рівня спілкування [138]. Конструктивні вміння – вміння знайти правильне співвідношення фактичного та теоретичного матеріалу в одній з частини занять, відбір та розробка композиції змісту інформації, проектування власної майбутньої діяльності та поведінки для ефективної взаємодії з учнями [18].

Гностичні вміння – вміння отримувати нові знання з різних джерел, вивчати особливості процесу та результати власної діяльності, самостійно працювати з різними джерелами інформації, алогічно міркувати та проводити логічні обчислення, вивчати, узагальнювати та впроваджувати передовий досвід [13].

Компоненти вище перелічених педагогічних умінь можуть бути сформовані у дітей молодшого шкільного віку, особливо у дівчаток, з метою якісного освоєння техніко-тактичних дій, розвитку фізичних якостей, виявлення індивідуальних особливостей організму, пізнання себе, щоб бути правильно зрозумілим і сприйнятим іншими людьми [3].

1.3. Процес формування значних педагогічних умінь у юних баскетболісток 9-11 років

Для формування педагогічних умінь у дітей молодшого шкільного віку необхідно вирішити кілька взаємопов'язаних завдань: проаналізувати можливості розвитку та становлення педагогічних умінь у дітей у процесі вивчення теми; розподілити педагогічні вміння у частинах занять; обґрунтувати характеристику цілісного процесу розвитку та становлення педагогічних умінь у ході навчання та самоосвіти Традиційний підхід, суть якого у тому, щоб передати необхідний обсяг педагогічних знань, розвинути

майже виключно інтелектуальну сферу свідомості. Відносно недавно сформувався підхід, який основний акцент робить на дозвіл у ході навчання різних педагогічних завдань, питань, ситуацій та т. буд. Одиниця такого навчання – інтелектуальне вміння (або навіть навик), що дозволяє вирішувати педагогічні завдання, дати відповіді на запитання [28, 31].

Спеціально організоване, правильно та систематично здійснюване навчання вигляді вирішення різноманітних педагогічних завдань розширює можливості розвитку педагогічної творчості [24].

Ще згодом у педагогіці вищої школи позначився діяльнісний підхід, який передбачає освоєння педагогічних технологій. У результаті навчання створюються умови, дозволяють імітувати реальні педагогічні події. Одиницею навчання при діяльнісному підході є педагогічна дія у певній обстановці у всій повноті та суперечливості [51].

Даний підхід полегшує дітям молодшого шкільного віку перехід від навчальної діяльності до педагогічної.

Спроба певною мірою об'єднати всі напрями навчання зроблено нами у зв'язку з необхідністю формування педагогічного мислення у молодшому шкільному віці з метою ефективного освоєння техніко-тактичних дій баскетболу [32, 47].

Навчальна діяльність – основна діяльність, що забезпечує розвиток та становлення педагогічних умінь. Їхніми структурними компонентами є вчення, творчість, самоосвіта. Сутність навчальної діяльності можна як діяльність із саморозвитку, самовдосконаленню, що відбувається під цілеспрямованим увагою педагога. Широко відомо, що досвід особистості включає себе знання, уміння, навички, готовність до будь-якої діяльності [1].

В основі педагогічних умінь лежать системні знання про людину, що сприяють розуміння зростаючої особистості в всім її різноманітності та суперечливості, передбаченню потенційних можливостей учня, адекватному оцінюванню вихідного рівня його розвитку та вихованості, розробці

індивідуальних програм навчання та виховання кожного школяра як суб'єкта власною життєдіяльності [15].

До значних педагогічних умінь, слід зарахувати такі вміння: гностичні - вміння отримувати нові знання; аналітичні – вміння аналізувати; прогностичні – вміння передбачати результат; комунікативні- вміння встановлювати доцільні взаємини; конструктивні - вміння знайти правильне співвідношення фактичного та теоретичного матеріалу в одній з частини занять [3, 39].

Сформованість умінь визначається тим, що вміє робити з здобутими знаннями учень. У психології "вміння" розглядаються як система знань плюс система навичок [35].

У педагогіці вміння, як і вміння взагалі, характеризуються свідомістю, плановістю, навмисністю, довільністю, інтелектуальністю, варіативністю, єдністю розумових та практичних дій [10].

Формування педагогічних умінь ведеться на основі засвоєння теоретичних знань у готовому вигляді та розвитку умінь використовувати їх у практичній діяльності. склад педагогічних умінь визначається по різному: вміння з організації спілкування та керівництву пізнавальною діяльністю, вміння з організації виховного процесу, вміння організувати та згуртувати учнівський колектив, вміння регулювати міжособистісні стосунки, вміння організувати та проводити групову та індивідуальну виховну роботу, вміння використовувати у виховній роботі особисті якості та здібності [25, 26].

Насамперед треба вміти будувати як свою діяльність, а й діяльність учнів на заняття [5]. Причому так, щоб вона мала своє відповідне продовження у формі самостійних занять у домашніх умовах з метою фізичного самовдосконалення [8].

Різноманітність технічних і тактичних дій гри в баскетбол і власне ігрова діяльність мають унікальні властивості для формування важливих навичок і умінь школярів, всебічного розвитку їх фізичних та психічних якостей [11, 15].

Щоб досягти високих результатів, необхідно мати високий рівень технічної і тактичної підготовленості [46, 49]. Для цього баскетболіст повинен:

- володіти відомими в сучасному баскетбол прийомами ігри і вміти здійснювати їх у різних умовах;
- вміти поєднувати прийоми в будь-який послідовності у різноманітних умовах гри;
- володіти комплексом прийомів, якими в грі доводиться користуватися частіше, і виконувати їх із найбільшим ефектом;
- постійно вдосконалювати прийоми, покращуючи загальну узгодженість дій та швидкість їх виконання [24].

Зразкова програма з фізичної культури для учнів I-IX класів загальноосвітніх шкіл містить розділ навчання грі в баскетбол [26]. Запропонований варіант програми фізичного виховання учнів I-XI класів забезпечує:

- всебічний розвиток фізичних якостей та вдосконалення рухових умінь та навичок, особливо в їх комплексному прояві;
- максимальне використання можливостей, що займаються, що створюється завдяки наявності в грі елементів суперництва; формування високого рівня самостійності займаються як наслідок імпровізованого характеру прояви рухових процесів;
- розвиток таких соціально-значущих якостей, як дисциплінованість, почуття взаємодопомоги, співробітництва та колективізму;
- формування стійкого інтересу до систематичних занять за рахунок високої емоційності [13].

У даному розділі наводиться матеріал з баскетболу як основа для розділу програми «Спортивна підготовка», але не передбачається формування педагогічних умінь як факторів ефективного освоєння техніко-тактичної підготовки [25, 26].

Особливо важлива на кожній стадії формування педагогічних умінь послідовність постановки педагогічних задач. Необхідно, щоб учні освоїли вихідне положення, з якого виконуються рухи. Знали, які частини тіла беруть участь у цих рухах, якими є їх напрями, амплітуда, узгодженість у часі та у

просторі. Виконували рух по оптимальним амплітудам в зручному темпі. Зберігали точну структуру руху та освоїли його деталі. Приступили до вдосконалення рухів [33, 35].

При освоєнні тактики ігри ставлять наступні цілі:

- навчити доцільне використання вивчених прийомів та взаємодію з іншими гравцями в залежності від обстановки;
- навчити вмінню створювати найвигідніші ситуації для іншого гравця, що дозволяють йому діяти більш ефективно [17].

Вивчаючи будь-який прийом техніки або тактичну взаємодію, необхідно послідовно переходити від одних педагогічних завдань до інших, гуртуючись на формуванні умінь [35, 58]. У завдання навчання на даному етапі входить:

- виявлення знань учня про предмет, що вивчається, а також від чуттів, наявних у його руховому досвіді;
- повідомлення попередніх відомостей про вивчену прийомі, його місці та значенні у грі, основному призначенні та найбільш ефективному застосуванні;
- створення зорового та рухового уявлення про правильні рухи та їх послідовність.

Ці завдання вирішуються за допомогою наочного, словесного методів та самостійного виконання вправ [35].

Формування педагогічних умінь і рухова активність сприяють засвоєнню інформації, що надходить із довкілля через сенсорні системи. Ця інформація має значення не тільки для підвищення фізичної та розумової працездатності, але й для становлення людини як особистості [4, 22].

Таким чином, педагогічні вміння у дівчат будуть представляти сукупність різних дій, які виявляють їх індивідуально-психологічні особливості.

1.4. Методика навчання та вдосконалення техніко-тактичних дій ігри у баскетбол у навчально-тренувальному процесі

Зростання спортивних досягнень великою мірою залежить від ефективності системи багаторічного тренування юних спортсменів, яку можна

визначити як раціонально організований процес навчання, виховання та тренування дітей, який здійснюється у спортивних школах [12, 13].

Етап попередньої підготовки посідає молодший шкільний вік. Велика увага приділяється вихованню активної життєвої позиції дітей, формуванню у них усвідомленого ставлення до занять фізичними вправами. До кінця етапу попередньої підготовки діти зазвичай починають виявляти інтерес до занять певним видом спорту [12]. Особливе місце відводиться ігровій діяльності дитини [12]. Навчання техніці виконання фізичних вправ має бути посильним для дітей, сприяти їхньому фізичному та психічному розвитку, мати виховуючий характер [13, 14]. Взаємозв'язок педагогіки та фізичної культури стає дедалі об'єктивнішим необхідним та поширеним явищем [15].

Тренери орієнтуються як на результат, а й у процес виховання молодих спортсменів. Професійна-педагогічна установка у роботі тренера сприяє становленню особистісних якостей у спортсменів [23].

На думку авторів [12, 33], задля досягнення високих спортивних результатів методична вірним підходом до організації спортивного тренування вважається реалізація потенційних можливостей спортсмена, зумовлених індивідуальними особливостями. На етапах початкової підготовки юні спортсмени повинні поступово освоювати біодинамічну структуру рухових навичок у том режимі, який потрібно в змагальній діяльності в майбутньому.

Методика навчання техніко-тактичних дій гри в баскетбол вимагає вирішення основних завдань: розвиток у уваги, здатності орієнтуватися в ігрових ситуаціях, вивчення основних прийомів гри. Процес тренування має бути організований таким чином, щоб поступально підвищувалися вимоги до рівня розвитку здібностей спортсмена [19, 24].

Використання педагогічних умінь у тренувальній роботі – це комплекс методичних, педагогічних та організаційних заходів, що забезпечують ефективність процесу навчання при освоєнні техніко-тактичних дій гри [38].

Провідний принцип спортивної підготовки – облік індивідуальних особливостей і можливостей дітей при плануванні навантажень в різних структурах тренувального процесу. Це повною мірою відображається у реалізації застосування педагогічних умінь у дітей молодшого шкільного віку [19, 26].

Застосування педагогічних умінь під час навчання гри в баскетбол дозволяє організувати навчальний процес, забезпечити засвоєння усіма учнями змісту освіти, що може бути різним у різних учнів [18, 22].

Мета навчання – забезпечити умови для максимального розвитку здібностей, схильностей, задоволення пізнавальних потреб та інтересів у процесі засвоєння технічних елементів та тактичних дій гри в баскетбол.

Теоретично спортивної тренування юних баскетболістів груп початкової підготовки однією з основних завдань є навчання основ гри в баскетбол.

В ігровому процесі техніка та тактика тісно пов'язані друг з другом [18]. Дії баскетболіста спрямовані на вирішення певних тактичних завдань, техніка їх виконання лише сприяє здійсненню цих завдань. Для успішного ведення гри баскетболіст повинен опановувати всю різноманітність технічних прийомів і тактичних дій [17]. Тісний зв'язок техніки виконання прийомів та тактики ігри не означає, що в навчально-тренувальному процесі їх не слід розділяти. Щоб краще зрозуміти навчально-тренувальний процес, доцільно розкрити технічну та тактичну підготовку ізольовано, показавши єдність та відмінність [60, 64].

На початковому етапі навчання освоюються основні технічні прийоми ігри і їх поєднання. Паралельно вивчається кілька прийомів. Спочатку навчають техніці виконання нападів бігу з прискоренням та зміною напрямку і зупинками, поворотами, стрибкам, ловінням та передачі м'яча двома руками, кидку однієї рукою від плеча з-під щита, веденню м'яча [18].

Наступний етап - навчити найпростішим захисним прийомам: стійці, пересування, тримання гравця без м'яча і з м'ячем. Вивчення здійснюється за загальною схемою: показ та пояснення, випробування в найпростіших умовах, повторення в поступово ускладнюючих умовах [28, 31]. Після проходження

загальної схеми тренер розподіляє групу на підгрупи, де роль «тренера» виконують самі діти. У цій ситуації діти застосовують педагогічні вміння і їх компоненти. Наприклад сформовані гностичні вміння використовують як знання теоретичного матеріалу з виконанням технічного прийому, конструктивні вміння - як вміння конструювати два чи кілька прийомів разом, аналітичні вміння - як вміння аналізувати подальшу взаємодію. Комунікативні вміння сприяють взаєморозумінню у процесі тренування, прогностичні вміння допомагають спланувати план дій або прийомів [3].

Поступове ускладнення завдань навчання неминуче призводить до необхідності поєднання та застосування технічних елементів із вправами тактичного характеру. Вивчати та вдосконалювати тактичну підготовку необхідно у взаємозв'язку з технічною та фізичною підготовкою. Навчання тактиці починається з вивчення двох найважливіших систем ведення гри - особистого захисту та напад швидким проривом. Навчання тактиці вимагає створити уявлення про місце і значення даного елемента та загальні закономірності його використання у грі [17, 38].

Можна уявити систему, де процес навчання відбувається у результаті формування педагогічних умінь. У створенні загального ставлення до системи використовуються гностичні вміння. Прогностичні, конструктивні вміння застосовуються щодо індивідуальних тактичних дій. Комунікативні вміння використовуються при взаємодії двох або більше гравців. Для закріплення та вдосконалення вивчених базових елементів гри застосовуються аналітичні вміння. На попередньому етапі навчання необхідно постійно поєднувати теоретичні та практичні заняття з використанням методики формування педагогічних умінь, що сприяють ефективному освоєнню тактичних дій [1, 2].

Різні аспекти підготовки юних баскетболістів, включаючи питання розвитку фізичних якостей, обґрунтування ефективних засобів та методів тренування, характеристику обсягів тренувальних та змагальних навантажень на різних етапах підготовки баскетболі, а також питання побудови та організації багаторічного тренувального процесу, розглянуто в великому числі

робіт. До на жаль, у спеціальній літературі з баскетболу дані щодо проблеми застосування педагогічних умінь як факторів підвищення ефективності навчання техніко-тактичним діям баскетболу в молодшому шкільному віці несистематизована, і дана проблема є недостатньо вивченою [25]. Підводячи результат, можна, можливо сказати, що процес спортивної підготовки юних баскетболістів повинен будуватися за наступною методологічною моделлю: виявлення значущих педагогічних умінь, застосування комплексу методичних прийомів, що здійснюються за рахунок основного керуючого інструменту спортивної підготовки, виявлення та облік індивідуальних особливостей у процесі навчання.

Характерним при цьому є те, що зі зростанням спортивних результатів вимоги до індивідуалізації тренувального процесу різко підвищуються. Організація навчально-тренувального процесу на основі глибокого обліку індивідуальних особливостей спортсмена, їх відмінностей у фізичній, технічній, тактичній, психологічній підготовленості, морфологічних особливостях значно впливає на якість тренувального процесу. Індивідуальний підхід визначається як діяльність навчального (тренера), передбачувана зміна найближчих цілей щодо сторін змісту, методів та організаційних форм навчально-спортивної роботи з обліком індивідуальних особливостей особи спортсмена. Основний стратегією в тренуванні повинно бути не згладжування індивідуальності, а розвиток сильних сторін організму та особистості спортсмена як провідного умови досягнення ним високих результатів [41, 46].

На наш погляд, для здійснення цього підходу актуальним є розгляд питання, що стосується специфіки і структури навчально- тренувального процесу, а також характеристики стану підготовленості баскетболісток 9-11 років.

Принципово іншу позицію висловлюють фахівці, які дотримуються концепції гармонійного та поступового розкриття індивідуальних можливостей юного спортсмена [17].

Методологія тренувального процесу юних спортсменів ґрунтується на результатах ряду фундаментальних досліджень особливостей рухової підготовленості школярів, а також критичних періодів онтогенезу і етапності розвитку фізичних якостей у дітей і підлітків [37, 48].

У якості «фундаменту» довгострокової тренувальної програми вони пропонують розглядати різнобічний фізичний розвиток. При досягненні певного рівня підготовленості юні атлети приступають до спеціалізованого тренування, поступово наближаючись до рівня вищої спортивної майстерності [15, 20].

Вивчаючи з молодшими школярами техніку та тактику баскетболу, потрібно якнайбільше використовувати рухливі ігри [17]. Дітям завжди притаманне бажання грати, тому найкращий шлях навчання дітей: гра – навчання – гра.

Відмінною особливістю занять з дітьми є ретельно продумана поступовість та послідовність навчання, оскільки діти можуть освоїти нове лише у том у випадку, якщо складовий в основу нового попередній матеріал ними засвоєний повністю. Проконтролювати процес повного освоєння ми можемо, застосувавши педагогічні вміння та їх складові, побачивши ефективність освоєння техніко-тактичної підготовки [42]. Методику навчання та вдосконалення техніко тактичних дій гри в баскетбол у навчально-тренувальному процесі слід розглядати як цілісну діяльність дитини, як координацію її психічної та фізичної діяльності у певних умовах зовнішнього середовища. З цього треба виходити і в навчанні. Необхідно навчати елементарної, спрощеної, посиленої дітям техніки, але із збереженням її сутності [17].

У результаті дослідження виявлено значущі педагогічні вміння та його компоненти, доступні розуміння і осмислення дівчатками молодшого шкільного віку, необхідні подальшого освоєння прийомів техніки баскетболу і тактичних дій гри. До значних педагогічних умінь слід віднести уміння: гностичні – уміння отримувати нові знання, комунікативні вміння

встановлювати доцільні взаємини, аналітичні – вміння аналізувати, конструктивні – вміння знайти правильне співвідношення фактичного та теоретичного матеріалу в одній із частин заняття, прогностичні – вміння передбачати результат.

До компонентів педагогічних умінь належать: вміння переносити знання, виносити рішення за умов нової ситуації; вміння знаходити нове рішення; вміння створювати та конструювати нові елементи; вміння вивчати особистість та колектив для взаєморозуміння і взаємодії; вміння будувати та приводити до дія поставлених завдань; вміння виділяти та встановлювати взаємозв'язки між компонентами та факторами, наводити їх у дію; вміння вести облік результатів діяльності, самоаналіз та аналіз освітнього процесу; вміння займатися самоосвітньою діяльністю

На попередньому етапі навчання необхідно постійно поєднувати теоретичні та практичні заняття з використанням педагогічних умінь, які б ефективно освоювати техніко-тактичні дії.

У ході дослідження виявлено, що включення самої дитини в освітній процес сприяє формуванню педагогічних умінь, як виражена любов дітей до різних ігор, де особливо люблять грати роль «вчителя», допомагає закріпленню вивченого матеріалу.

Виявлені елементи педагогічних умінь впливають на якісне освоєння техніко-тактичних дій баскетболу, на розвиток у дітей особистісних характеристик, необхідних у житті та спорті, що позитивно впливають на фізичне та здоров'я дітей.

Освоєння техніко-тактичних дій юними баскетболістками в результаті педагогічних умінь – це перший щабель у спорті, спрямований на досягнення високих спортивних результатів на наступних етапах підготовки.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методи дослідження

Для рішення поставлених завдань були використані такі методи дослідження: метод теоретичного аналізу та узагальнення науково-методичної літератур, методи педагогічного дослідження: педагогічне спостереження, педагогічне тестування, педагогічний експеримент, медико-біологічні методи дослідження; методи математичної статистики.

2.1.1. Метод теоретичного аналізу та узагальнення науково методичної літератури

Метод теоретичного аналізу включав вивчення науково методичної літератури і осмислення результатів всього дослідження.

Теоретичний аналіз і узагальнення наукових даних дозволили отримати інформацію про теоретичні уявлення та сутність педагогічних умінь, які можуть бути застосовні в процесі освоєння базових основ баскетболу дівчатками 9-11 років, про специфіку та структуру навчально-тренувального процесу, а також про характеристику стану підготовленості дівчат 9-11 років. При роботі над даними розділом велике увага приділялося вивченню літератури по методиці формування педагогічних умінь, і по психологічним і педагогічним аспектам даного питання.

2.1.2. Методи педагогічного дослідження

Методи педагогічних досліджень дозволяють виявити теоретичні висновки, відбивають реальну реальність. Педагогічні методи дослідження включають прийоми та операції, спрямовані на вивчення педагогічних явищ і вирішення наукових проблем навчально-виховного характеру.

Нами застосовувалися такі методи педагогічних досліджень:

- педагогічне спостереження;
- педагогічне тестування;

– педагогічний експеримент.

У процесі педагогічних спостережень контролювалося ставлення дівчат до занять з навчання техніко-тактичним діям баскетболу в результаті формування педагогічних умінь по наступним параметрам: відвідуваність навчально-тренувальних занять, застосування педагогічних умінь на тренуваннях, участь дівчат у громадському житті спортивної школи. Вивчалися індивідуальні особливості дівчат, нахили та інтереси, ставлення до справи та своїх обов'язків, рівень розвитку старанності, мотиви діяльності.

Цей метод характеризується безпосереднім сприйняттям явищ та процесів виховання, навчання та розвитку котрі займаються без порушення природного ходу педагогічного процесу.

У наших дослідженнях спостереження здійснювалося двома способами: шляхом візуальної фіксації ходу навчально-тренувального процесу, інформації навчально-методичного відділу спортивної школи про участь дівчат у спортивно-видовищних заходах, проведених в школі.

У процесі дослідження ми застосовували традиційний метод повідомлення: метод слова. В оповіданнях та бесідах повідомлялися нові відомості із розділу знання. Педагогічна бесіда завжди носила цілеспрямований характер, була спробою проникнути в внутрішній світ дівчат, виявити причину вчинків та дій, що спостерігалися під час тренувального та змагального процесів. Педагогічні спостереження у процесі дослідження проводилися з метою оцінки рівня сформованості педагогічних умінь дівчат 9-11 років. під час навчання гри в баскетбол.

2.1.3. Педагогічне тестування

Педагогічне тестування застосовувалося визначення рівня освоєння техніко-тактичних дій у результаті сформованості педагогічних умінь у дівчат-баскетболісток. При тестуванні застосовувалися методи усного опитування, анкетування. Опитування проводили з метою виявлення рівня теоретичної підготовленості дівчат, їх відносини до заняття, їх настрою. Результати опитувань допомагали тренеру у підготовці до тренувальних

занять, у коригуванні поточного процесу. Питання вирізнялися своєю точністю, простотою, доступністю.

2.1.4. Педагогічний експеримент

Педагогічний експеримент проводився з метою обґрунтування ефективності розробленої методики навчання техніко-тактичних дій баскетболу в результаті формування педагогічних умінь у дівчат 9-11 років в процесі навчально-тренувальних занять по баскетболу в ДЮСШ.

Педагогічний експеримент заснований на загальних принципах тренерська- педагогічної роботи: комплексний підхід до діагностики, індивідуалізація і диференціація використовуваних педагогічних прийомів, методів та засобів.

Навчально-тренувальний процес здійснювався на основі навчання, яке спрямоване на ефективне освоєння техніко-тактичних дій гри в баскетбол в результаті формування педагогічних умінь у дівчат 9-11 років. Формування педагогічних умінь сприймається як об'єкт системи управління цілеспрямованих дій щодо досягнення запланованого, гарантованого результату.

Нами виявлено значні педагогічні вміння по ранговому коефіцієнту кореляції Спірмена. Оціночний рівень виявив педагогічні вміння, що мають значення сильного статистичного взаємозв'язку, як фактори ефективності підвищення навчання техніко-тактичних дій гри в баскетбол. Згідно з коефіцієнтами кореляції і детермінації на перше місце вийшли гностичні вміння на друге – комунікативні вміння, на третє – аналітичні вміння, на четверте – конструктивні вміння, на п'яте - прогностичні вміння.

У дослідженні було поставлено завдання вивчити взаємозв'язок між різними показниками педагогічних умінь, які мають високу ступінь кореляції та рівень володіння техніко-тактичними діями баскетболу дівчатками 9-11 років. Це дозволило розкрити деякі закономірності і в надалі описати їх як словесно, так математично з метою використання у практичній роботі.

Показник сформованості гностичних умінь контролювався за рівнем оволодіння дівчатками теоретичними знаннями та технічними елементами. Розроблено спеціальна анкета, куди були включені 10 питань з історії баскетболу, правил змагань, основ техніки ігри в баскетбол та теоретичні знання з виконання технічного прийому «Ведення м'яча», «передача м'яча двома руками з відскоку».

У протокол вносилися запис по виконанню технічних прийомів «ведення м'яча», «передача м'яча двома руками з відскоку». «Ведення м'яча» - стійка гравця, правильне положення передпліччя та ліктя руки, яка веде м'яч; висота відскоку м'яча, контакт кисті з м'ячем, правильне положення ніг, ведення м'яча виконується без пробіжки [58].

«Передача м'яча двома руками з відскоком» – правильна стійка гравця, активність роботи ніг, положення рук повторюють форму м'яча, завершальна фаза в рухах кистей; не допустити передачу з надто високою траєкторією, узгодженість у рухах рук та ніг, базовий елемент «вистрілюючий рух», який виконується за рахунок стискання м'яча пензлями, чіткість та своєчасність виконання передачі [38, 51]. Рівень освоєння техніко-тактичних дій був проаналізований за результатами рухомої гри «Хто швидше виконає 25 передач» із застосуванням конструктивних умінь. Де наочно було видно уміння кожної дівчинки самостійно приймати рішення щодо використання технічного прийому або взаємодії: передача м'яча, лову м'яча, ведення м'яча, відкритися для передачі або лову м'яча, звільнення від опіки захисника для подальшої взаємодії з партнерами. Результати ігор контролювалися по часу.

Ігрові комбінації були розучені та вдосконалювалися, а також застосовувалися у грі в результаті сформованих прогностичних умінь. Виділено три ігрові комбінації, які необхідні на попередньому етапі підготовки: звільнення від опіки захисника для отримання м'яча, передай м'яч та виходь, взаємодія двох гравців з передачами, ловом, веденням.

Дівчатка самі формували команди для майбутніх взаємодій, а також моделювали можливі ігрові комбінації в процесі гри.

Тести та показники, що дозволяють оцінювати рівень фізичного розвитку, є ефективним способом контролю за ходом тренувального процесу та зростанням спортивних результатів. Нами вибрано тести які свідчать про рівні фізичної підготовленості загалом. Фізична підготовленість це результат фізичної підготовки, цілеспрямовано організованого педагогічного процесу з розвитку фізичних якостей: сила, витривалість, координація, гнучкість, швидкість.

Вистрибування з напівприсідань – тест використовується визначення швидкісно-силових якостей котрі займаються. Учень розташовується під щитом і, відштовхуючись двома ногами, стрибає вгору, прагнучі дістати рукою якнайбільшу точку на стрічці з сантиметровими поділами, укріплену на баскетбольний щит. У залік йде найкращий результат з трьох спроб. Показник стрибучості розраховується по різниці між висотою діставання в стрибка і висотою діставання рукою в положенні стоячи на підлозі [32, 44, 50].

Човниковий біг 3x10 м. дозволяє оцінити рухову якість спритність (координаційні можливості). Тест проводився в спортивному залі на відстані 1 м друг від друга встановлювалися добре помітні «фішки», нездатні заподіяти травму при зіткненні з ними. Завдання полягало в тому, щоб, стартувавши по команді, дитина пробігла тричі відстань. від одного предмета до іншого.

Біг 300 м проводився по загальноприйнятою програмою (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Нормативні вимоги по фізичній підготовці

Групи	Стрибок в довжину з місця (см)	Стрибок з діставанням	Біг 20м. (с)	Човниковий біг 3x10	Біг 3 x 300м
1 г	155	28	4,5	9,3	1,20
2 г	160	32	4,3	9,1	1,15

Для оцінки техніки володіння елементами баскетболу використовували метод експертної оцінки.

У якості експертів були залучені тренери з баскетболу ДЮСШ, що мають педагогічний стаж не менше 10 років.

Для виявлення рівня технічної підготовленості проводилося тестування з наступних тестів.

Пересування: учасник знаходиться за лицьовий лінією, по сигналу тренера випробуваний переміщається спиною у захисній стайці. Після кожного орієнтира він змінює напрямок, від центральної лінії виконує ривок обличчям вперед до лицьової лінії на вихідну позицію. Фіксується загальний час (с) [25].

Швидкісне ведення: учасник знаходиться за лицьовою лінією, по сигналу гравець починає ведення лівою рукою в напрямку перших воріт (дві стійкі, що стоять поруч), виконує переклад м'яча на праву руку, проходить всередині воріт.

Щоразу, проходячи ворота, піддослідний повинен виконати переклад м'яча та міняти провідну руку.

Подолавши останні п'яті ворота, дитина виконує ведення правою рукою і кидок в русі на 2-х кроках (правою рукою). Після кидка, знімає м'яч з кільця і починає рух у зворотному напрямку, тільки веде правою рукою, а в кінці, подолавши останні ворота, виконує ведення лівою рукою і кидок у руху на 2-х кроках лівою рукою [25].

Передача м'яча, учасник стоїть обличчям до центрального кільця. Виконує передачу в щит, знімає м'яч, передає його гравцеві №1 і починає рух до протилежного кільця, потім отримує назад м'яч та передає його гравцеві № 2 тощо.

Після останньої передачі гравець повинен виконати кидок у кільце, потім виконує підбір м'яча та повторює той самий шлях до протилежного кільця, віддаючи передачу правою рукою.

Методичні вказівки: передачі виконуються однією рукою від плеча. Кидання з дистанції. Гравець виконує по 1 кидку з 5 зазначених точок 2 рази туди і назад. Фіксується кількість попадань (табл. 2.2).

Нормативні вимоги з технічної підготовки у баскетболі

Групи	Пересування у захисній стойці (с)	Швидкісне ведення (р, влучення)	Передача м'яча (р, влучення)	Дистанційні кидки (%)
ГПП1 г	10,3	15,3	14,5	28
ГПП2 г	10,2	15,1	14,4	30
ДРПП г	10	15,0	14,3	35

2.1.5. Медико-біологічні методи дослідження

У медико-біологічних методів дослідження виділяють:

- параметри фізичного розвитку;
- параметри функціональної підготовленості;

Медико-біологічні методи дослідження застосовувалися нами для вивчення та оцінки фізичного розвитку, фізичної та функціональної підготовленості організму та окремих його систем у дівчат 9-11 років на початку педагогічного експерименту, після його закінчення, а також на основних його етапах.

Параметри фізичного розвитку. Процес зміни природних морф функціональних властивостей організму є найважливішим індикатором здоров'я дітей. Дослідження фізичного розвитку проводилися за такими показниками: об'єм грудний клітини, сила кистей правої та лівої руки.

Вагу тіла визначали шляхом зважування на медичних терезах, перед зважуванням ваги перевірялися. Результати заносилися в карту тестування показників здоров'я дівчат 9-11 років. Об'єм грудної клітки вимірювалося сантиметровою стрічкою, яка накладалася спереду на рівні грудної клітки, ззаду під кутом лопатки. Виміри проводились в спокої, на вдиху та видиху. Результати заносилися у карту тестування показників здоров'я дівчат 9-11 років. Сила кісті правої та лівої руки вимірювалася кистьовим динамометром. Пряма рука відводилася в бік до рівня плеча, динамометр у пензлі шкалою

всередину стискався без ривка з максимальним зусиллям. Рука до тулуба не торкалася. Вимірювання повторювали три рази з інтервалом 30 с, найбільша величина відповідає силі пензля (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Карта тестування фізичного розвитку дівчат 9-11 років

Показники фізичного розвитку							
№ п/п	П.І.П.	Рік народ.	Дов. тіла (см)	Вага тіла, (кг)	Окруж. грудної клітини (см)	С сила кисті (кг)	
						П правою	Л лівою

Параметри функціональної підготовленості характеризуються станом основних систем життєзабезпечення організму, їхньою працездатністю.

Для свого дослідження ми відібрали такі показники: час затримки дихання на вдиху (проба Штанге).

Час затримки дихання на вдиху (проба Штанге) вимірювався після 3-5 хвилинного відпочинку. Трестована робила три глибокі вдихи і на неповному четвертому вдиху затримувала дихання, затиснувши ніс пальцями. За секундоміром визначався час затримки дихання. [88].

Тест Руфье. Перед початком виконання вправи вимірювався пульс у спокійному стані за 15 секунд. Потім дівчатка виконували 3 присідань за 30 секунд. Після виконання вправи відразу вимірювався пульс за 15 секунд. Через 1 хвилину знову вимірювали пульс за 15 секунд.

Таблиця 2.4

Карта тестування функціональної підготовленості дівчат 9-11 років

Показники функціональної підготовки				
№ п/п	П.І.П.	Рік народ.	Затримка дихання (с)	ЧСС (уд./хв.)

2.1.6. Методи математичної статистики

Для обробки отриманих під час дослідження даних використовувалися стандартні загальноприйняті операції математичної статистики: обробка зібраного фактичного матеріалу, виявлення достовірності відмінностей, визначення кореляційних взаємин.

2.2. Організація дослідження

У дослідженні взяли участь вихованки дитячо-юнацької спортивної школи №2 м. Чернівці. Дві групи початкової підготовки: контрольна (КГ), експериментальна (ЕГ). Усього взяло участь 40 осіб. Навчально-тренувальні заняття в КГ проводились по прикладної програми спортивної підготовки, в ЕГ - за розробленою нами авторською програмою. На першому етапі (січень лютий 2025 р.) проводився теоретичний аналіз науково-методичної літератури, сформулювалися основні положення науково-дослідної роботи, проводився ранговий кореляційний аналіз щодо визначення значущих педагогічних умінь, розроблялася методика навчання техніко-тактичних дій, підбиралися методи дослідження, розроблялася авторська програма.

На другому етапі (березень - липень 2025 р.) застосовувалися емпіричні методи дослідження для підтвердження нашого дослідження.

Проведення попереднього дослідження було спрямоване на вирішення завдань щодо визначення рівнів техніко-тактичної, фізичної підготовленості, функціонального стану дівчат молодшого шкільного віку та ступеня освоєння педагогічних умінь.

Основний педагогічний експеримент проводився з метою апробації експериментальної методики, визначення ступеня її ефективності та впливу на вдосконалення процесу навчання техніко-тактичним діям на підвищення рівня фізичної підготовленості дівчат 9-11 років.

Протягом педагогічного експерименту на початку та наприкінці навчального року проводилося тестування техніко-тактичної, загально фізичної підготовленості, функціональної підготовленості, визначалася оцінка фізичного розвитку дівчат баскетболісток. На третьому етапі (серпень-

вересень 2025 р.) здійснювалось аналітичне узагальнення експериментальних даних, їх обробка, проводилося науково-літературне оформлення кваліфікаційної роботи.

РОЗДІЛ 3

ОБГРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ВМІН ДІВЧАТКАМИ БАСКЕТБОЛИСТКАМИ 9-11 РОКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ ЗАНЯТТЬ

Педагогічна діяльність реалізується у певних педагогічних ситуаціях сукупністю найрізноманітніших дій. Ці дії підпорядковані певним цілям і спрямовані на рішення тих чи інших педагогічних завдань. Формування педагогічних умінь як частина процесу навчання реалізується через інформацію в процесі навчальної діяльності.

Педагогічне вміння - це сукупність дій, що послідовно розгортаються, частина з яких може бути автоматизована (навички), заснованих на теоретичних знаннях і спрямованих на вирішення завдань розвитку гармонійної особистості. Таке розуміння сутності педагогічних умінь підкреслює провідну роль єдності теоретичної та практичної підготовки та можливість їх удосконалення шляхом автоматизації окремих дій. Це розуміння сутності педагогічних умінь дозволяє зрозуміти його внутрішню структуру, тобто. взаємозумовлений зв'язок дій (компонентів уміння) як щодо самостійних приватних умінь. Це в свою черга відкриває можливість як для об'єднання безлічі педагогічних умінь з різних підстав, так і для умовного їх розкладання в практичних цілях [1, 2, 39].

В своїй роботі ми проведемо дослідження і доберемо ті вміння, які доступні для дівчат 9-11 років та сприяють ефективному освоєнню техніко-тактичних дій ігри баскетбол. Рішенням цих питань і присвячений даний розділ нашої роботи.

3.1. Дослідження педагогічних умінь, їх роль та місце у навчально-тренувальному процесі

Навчальна діяльність будувалася з урахуванням створюваних тренером педагогічних ситуацій на заняттях з баскетболу. У ході проведення експерименту заняття розпочиналися з бесіди, метою якої було з'ясування

емоційно-вольового настрою, виявлення інтересу у дівчат до цього заняття. Формування умінь передбачає проходження кількох стадій у процесі навчально-тренувальних занять. Спочатку - ознайомлення з вміннями, усвідомлення їх діяльного сенсу. Потім початкове оволодіння ними. Зрештою, самостійне осмислення і більш точне виконання практичних завдань. І, природно, звернення назад (через зворотну зв'язок) з метою її подальшого цілеспрямованого вдосконалення та коригування [9, 38]. Дівчатка 9-11 років не просто навчаються певним руховим діям, а й приходять до осмислення конкретних способів діяльності, до систематизації, що загалом розвиває їх як особистість і робить суб'єктом діяльності.

Відповідно до класифікацій, запропонованих дослідниками, вміння діляться на аналітичні, прогностичні, проектні, рефлексивні, гностичне, конструктивні, комунікативні, інформаційні, мобілізаційні, розвиваючі, орієнтаційні, перцептивні, спеціальні, організаторські, дидактичні, прикладні, мовні, дослідні, уміння педагогічного мислення, уміння педагогічної техніки. Дуже важливо розглянути і знати кожне з умінь, того, щоб виявити необхідні вміння для дітей. Спортивна діяльність може бути успішною для дівчат, якщо вони оволодіють необхідними не лише руховими вміннями та навичками, а й педагогічними вміннями, які сприятимуть засвоєнню нового матеріалу. Щоб навчитися, тобто опанувати діяльність вчення, дівчаткам необхідно попрацювати в позиції «вчителя». Різновікова навчальна співпраця, де молодшим підліткам надається нове місце у системі навчальних відносин, може стати однією з суттєвих характеристик природо подібної школи. Роль "вчителя" - посередника між дорослим і школярем - в точності відповідає реальному становищу підліткового віку між дитинством і дорослістю.

Різновікова співпраця може стати засобом профілактики підліткового негативізму во всіх його прояви, а також сприяти формуванню самостійності. Проаналізувавши кожне з умінь, якими повинні мати тренери та педагоги, ми поставили завдання вивчити статистичну взаємозв'язок між різними показниками у дослідженні педагогічних умінь, доступних для дівчат 9-11

років, та рівнем освоєння техніко-тактичних дій. Оцінний рівень обчисленого значення рангового коефіцієнта кореляції виявив педагогічні вміння, що мають значення сильного статистичного взаємозв'язку, як фактори ефективності підвищення навчання техніко-тактичних дій баскетболу. Відповідно до коефіцієнта детермінації ми визначили: на першому місці гностичні вміння, на другому - комунікативні, на третьому – аналітичні, на четвертому – конструктивні, на п'ятому - прогностичні.

Педагогічні вміння, що мають середній і слабкий взаємозв'язок, можуть бути розглянуті фахівцями інших сфер діяльності, і в тих умовах вони можуть мати інший коефіцієнт кореляції, здатний дати ефект для вивчення будь-якого питання (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Коефіцієнт детермінації педагогічних умінь

№	Педагогічні вміння	Коефіцієнт кореляції	Коефіцієнт детермінації, %	Значення статистичного взаємозв'язку
1	2	3	4	5
1.	Гностичні	0,81	65,6	сильна
2.	Комунікативні	0,79	62,4	сильна
3.	Аналітичні	0,77	59,3	сильна
4.	Конструктивні	0,7	49	сильна
5.	Прогностичні	0,69	47,6	сильна
6.	Інформаційні	0,59	34,8	середня
7.	Рефлексивні	0,58	33,6	середня
8.	Мобілізаційні	0,56	31,3	середня
9.	Развиваючі	0,54	29,3	середня
10.	Орієнтаційні	0,49	24	слабка
11.	Перцептивні	0,45	20,2	слабка
12.	Спеціальні	0,39	15,2	слабка
13.	Організаторські	0,39	15,2	слабка
14.	Академічні	0,38	14,4	слабка
1	2	3	4	5

15.	Дидактичні	0,35	12,2	слабка
16.	Прикладні	0,33	10,8	слабка
17.	Вміння пед. мислення	0,32	10,2	слабка
18.	Вміння пед. техніки	0,32	10,2	слабка
19.	Мовні	0,3	9	слабка
20.	Дослідницькі	0,29	8,4	слабка
21.	Проектувальні	0,25	6,2	слабка

Особливості методики спортивних занять сприяють запровадження процесу взаємо навчання учнів. При розучуванні ігрових, гімнастичних вправ розподіляються в пари по дві людини. І коли одні виконують завдання тренера, інші допомагають, страхують і опановують азами методики навчання цих завдань. Потім вони змінюються ролями. Таким чином, кожна дівчинка протягом тренування неодноразово виконує функції «учня» та «вчителя», навчається навчаючи.

При постановці завдань ми звернули увагу учнів на необхідність постійної взаємодопомоги, страховки один одного, на вказівку типових помилок та їх причин з метою ефективного засвоєння технічного елемента, що вивчається, і тактичної дії баскетболу. Тренеру необхідно провести велику роботу з вивчення як індивідуальних особливостей юних спортсменок, і особливостей внутрішньо групових взаємовідносин. Тренер пред'являє систему вимог своїм підопічних, стежить за їх неухильним дотриманням, з метою створення організаційних засад життєдіяльності групи. Важливим є спільне формування перспектив розвитку групи.

Основним завданням навчання баскетболу дівчат 9-11 років є вивчення основ техніки гри та закріплення отриманих умінь у рухливих іграх та спеціальних вправах. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури та власного досвіду можна уявити наступні компоненти умінь, необхідні при виконання завдань:

- вміння переносити знання, виносити рішення за умов нової ситуації;

- вміння знаходити нове рішення;
- вміння створювати і конструювати нові елементи;
- вміння по вивченню особистості і колективу для визначення рівня їх підготовленості до активного оволодіння новими знаннями та визначення домінуючого завдання;
- вміння побудувати і привести в дію поставлені завдання;
- вміння виділяти та встановлювати взаємозв'язки між компонентами та факторами, наводити їх у дію;
- вміння обліку і оцінки результатів діяльності, самоаналіз та аналіз освітнього процесу;
- вміння займатися самоосвітньої діяльністю.

У ході навчально-тренувального процесу з баскетболу дівчатка освоюють пересування у стійці, зупинку стрибком, ловіні і передачі м'яча двома руками від грудей, ведення м'яча правою і лівий рукою по прямий, з обведенням, кидок м'яча двома руками від грудей з місця, з відбиванням від щита, рухливі ігри з елементами баскетболу, міні-баскетбол (ігри впоперек ігрового майданчика, на бічні кільця).

При навчанні техніці ігри в баскетбол не можна упускати теми з оволодіння тактичними прийомами гри . Тактична підготовка передбачає, раніше всього вивчення різних ігрових комбінацій. Під «комбінацією» для даного віку мається на увазі заздалегідь розучені та узгоджені взаємодії гравців однієї команди, спрямовані на створення одного з баскетболістів умов для атаки кільця.

З дівчатами цього віку були розучені ігрові комбінації: звільнення від опіки захисника для отримання м'яча, передай м'яч та виходь, взаємодія двох або трьох гравців з передачами та веденням.

Для вирішення завдань навчання техніко-тактичних дій дівчат 9-11 років ми використовували педагогічні вміння як фактори підвищення ефективності освоєння даного матеріалу. Процес навчання ігровим діям у період

експерименту зумовив потребу та спрямованість дівчат на спілкування, прояв комунікативної толерантності.

Ми проводили ігри, на яких фіксували кількість допущених помилок по грі в баскетбол в результаті сформованих комунікативних умінь, і заносили до протоколу записи. Нами було визначено вісім можливих помилок: немає підбору після кидка, немає виходу для отримання м'яча, немає взаємодій «передай м'яч та виходь», немає протидій виходу на вільне місце, Відсутнє зоровий контроль майданчики, немає взаємодії із гравцями своєї команди.

Рівень навчання технічним прийомам і закріплення їх в рух у результаті сформованих аналітичних умінь ми контролювали в естафетах (ведення з обведенням, передача м'яча у зустрічні колони, після ведення кидок у кільце двома руками, човниковий біг, кидок двома руками прямо перед щитом). Після кожною естафети проводили аналіз рухової дії.

Використання конструктивних умінь було проаналізовано за наслідками рухомої гри «Хто швидше виконає 25 передач». Де наочно було видно вміння кожної дівчинки самостійно приймати рішення щодо використання технічного прийому чи взаємодії: передача м'яча, лов м'яча, ведення м'яча, відкритися для передачі або лову м'яча, звільнення від опіки захисника для подальшої взаємодії з партнерами. Рівень виконання та результатів гри контролювався за часом.

Ігрові комбінації були розучені та вдосконалювалися, а також застосовувалися в грі в результаті сформованих прогностичних умінь.

Виділено три ігрові комбінації, які необхідні на попередньому етапі підготовки: звільнення від опіки захисника для отримання м'яча, передай м'яч і вихід, взаємодія двох гравців передачами, ловом, веденням. Перед грою тренер давав можливість дівчаткам самим спрогнозувати склади команд для майбутніх взаємодій, і навіть передбачити можливі розучені ігрові комбінації. Рівень їх освоєння фіксувався результатами ігри.

За рівнем навчання теорії виконання технічного елемента в результаті сформованих гностичних умінь ми вказували на основні помилки: стійка

гравця, неправильне положення передпліччя та ліктя руки, що веде м'яч, висота відскоку м'яча, немає контакту кисті з м'ячем, неправильне положення ніг, ведення м'яча дівчинки виконували з пробіжкою.

Таким чином, при освоєнні техніко-тактичних дій гри в баскетбол у результаті формування педагогічних умінь ставилися завдання: виробити значущі цілі і перспективи спільної діяльності, забезпечити можливість виявити активність в ігровій діяльності, створити можливість само актуалізуватися кожній спортсменки.

Ці завдання реалізовувалися при використанні методики формування значущих педагогічних умінь дівчат 9-11 років за наступними етапами: діагностика тренером результатів попередніх занять, моделювання цілей і завдань, внесення коректив в початкові задуми з урахуванням прогнозованих результатів. При формуванні кожного значущого педагогічного вміння в процесі занять дівчатами необхідно: вміти контактувати зі своїми однолітками; вміти зробити аналіз конкретного тренувального заняття з метою організації спільної діяльності на вирішення поставлених завдань; вміти самостійно конструювати ігрові взаємодії; вміти моделювати подальшу взаємодію; вміти застосовувати теоретичні знання виконання технічного елемента з метою навчання однолітків. Педагогічні вміння, застосовувані під час занять, представленні у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Комунікативно-технологічна карта

Вміння	Ціль	Форми організації педагогічного процесу	Завдання
1	2	3	4
Гностичні	Теоретичні знання в області баскетболу	Навчально-трен. заняття	Формування системи знань, умінь
Аналітичні	Аналіз навчально-спортивної діяльності	Навчально-трен. заняття, змагання	Аналіз тренувань і ігор

1	2	3	4
Прогностичні	Моделювання взаємодії у грі	Навчально-трен. заняття, змагання	Прогнозування результатів майбутньої взаємодії; освоєння окремих компонентів
Конструктивні	Освоєння ігрових комбінацій та розвиток мислення до самостійного прийняття рішень	Навчально-трен. заняття, тренувальні ігри, змагання	Навчання та вдосконалення ігрових комбінацій
Комунікативні	Організація спілкування один з одним	Навчально-трен. заняття, самостійні заняття	Розвиток та вдосконалення цілісного образу конкретної діяльності

У систему педагогічних умінь входять елементи умінь, якими повинні вміти володіти дівчатка 9-11 років, щоб досягти якісного виконання технічних прийомів.

Відбір компонентів педагогічних умінь для дівчат 9-11 років проведено на підставі експертної оцінки під час проведення педагогічних спостережень за дівчатками 9-11 років на заняттях. Нами було відібрано елементи педагогічних умінь: здатність дівчат викладати теоретичний матеріал з вивченого технічного елементу, оскільки отримані знання у сфері правил та термінології баскетболу допомагають покращувати результати практичних занять, конструювання та застосування ігрових комбінацій, взаємодія, співпраця, взаємо навчання. Ці елементи педагогічних умінь стали невід'ємною частиною навчального процесу (табл. 3.3)

Навчання технічного прийому та індивідуальних тактичних дій йшло паралельно з формуванням педагогічних умінь. На початку техніки баскетболу дівчата вивчали окремо прийоми, надалі ізольовані прийоми об'єднували в ігрові дії та комбінації, які входили більше 2-х прийомів.

**Схема побудови навчально-тренувальних занять з баскетболу
з елементами педагогічних умінь і їх доступності
для дівчат 9 - 11 років**

Частини навчально- тренувального заняття	Елементи педагогічних умінь
Вступна частина: теоретичні відомості, розминка.	Чіткий виклад теоретичного матеріалу технічного прийому; знання термінології баскетболу
Основна частина, що складається з теорії та пояснення головної та другорядних завдань, показ, випробування, ігрова практика, що включає у собі відпрацювання технічного прийому.	Підбір засобів, вибір тренувального навантаження; взаємодія друг з другом; створення уявлення про техніку баскетболу; вміння правильно виконати технічний прийом, побачити помилку в виконанні.
Заключна частина: аналіз проведеного заняття.	Міркування; діалог між дітьми про правильність підбору вправ; вміння супроводжувати показ поясненням.
Домашнє завдання: застосування розучених елементів у рухливих іграх поза ДЮСШ.	Взаємодія з дітьми поза ДЮСШ; самостійні ігри з елементами баскетболу; ознайомлення з правилами змагань по баскетбол.

У процесі освоєння технічних прийомів, спортсменки, опановували знання з теоретичної підготовки, що сприяє формуванню педагогічних умінь за допомогою послідовності постановки педагогічних завдань, а також виконували рух за оптимальними амплітудами в зручному темпі, зберігали точну структуру руху і освоювали деталі рухової дії, удосконалювали рухи.

Під час навчання тактики гри дівчатка навчилися доцільному використанню вивчених прийомів і взаємодії з іншими гравцями залежно від обстановки, а також навчилися створювати найбільш вигідні ситуації для іншого гравця, що дозволяють йому діяти більш ефективно.

Таким чином, у міру освоєння технічних прийомів гри в баскетбол ми варіювали поєднання теорії та практики з виконанням домашньої роботи, яка включала в себе самостійне вивчення правил гри і застосування ігрових комбінацій в рухливих іграх.

На початку навчання дівчата опановували гностичними, комунікативними, аналітичними, конструктивними вміннями та прогностичними вміннями. Гностичні вміння формувалися на основі теоретичних знань у сфері баскетболу та фізичної культури в загалом. Навчання технічним прийомам, таким як: ведення м'яча і передача м'яча, проходило в ЕГ із засвоєнням теорії виконання прийомів на практиці перевірялося вплив сформованих гностичних умінь на навчання технічним прийомів. На основі аналізу даних, отриманих у результаті проведення анкетування і спостереження за умінням дівчат працювати в групах з м'ячем і без м'яча, виявлено здатність дітей розвивати ті можливості, які допомагають в освоєнні техніки ігри баскетбол.

Рівень сформованості аналітичних умінь ми контролювали на естафетах з елементами технічних прийомів ігри в баскетбол: ведення м'яча по прямий з обведенням предмета, біг з м'ячем в руках в зустрічні колони, кидок в кільце двома руками прямо перед щитом, передача м'яча двома руками в русі, кидок після ведення. Перший етап дослідження 'показав, що дівчатка мають різні задатки, здібності для участі в естафетах з м'ячем. Другий етап експерименту показав, що формування аналітичних умінь впливає на результат по засвоєнню технічних прийомів, а також на розвиток фізичних якостей (швидкість виконання естафет з кожним разом була виконана дівчатками швидше, особливо в ЕГ). Формування прогностичних умінь проходило на тренувальних іграх. Основою тренувальних ігор був підхід, стимулюючий дівчат виконання основних елементів педагогічних умінь, і навіть використання знань, отриманих на попередніх етапах навчання. Процес формування комунікативних умінь протягом експерименту зумовив потребу та спрямованість дівчат на спілкування, прояви комунікативної толерантності.

Рівень освоєння конструктивних умінь при навчанні гри в баскетбол передбачав спрямованість особистості на досягнення успіху в ігровій діяльності та контролювався у тренувальній грі «Хто швидше виконає 25 передач».

Таким чином, було доведено, що формування педагогічних умінь у дівчат 9-11 років на початковому етапі підготовки сприяє динамічному розвитку фізичних здібностей і покращення техніки гри в баскетбол.

Професіоналізм тренера займає у навчальному процесі центральне місце та властивість його особистості небайдужі для успішності формування педагогічних умінь у вихованок на заняттях.

На першому етапі навчання тренер під час рухової активності проводив спостереження за оточуючими, їх діями. Після кожного заняття дівчинки проводили аналіз тренування та оцінювали виконання вивченого матеріалу після консультації тренера. Крім того, тренер повинен мати відмінні знання з теорії та методики фізичної культури, по методиці спортивних і рухливих ігор, в галузі медицини, психології, а також мати професійні педагогічні вміння. Успіх під час навчання гри в баскетбол залежить від того, якою мірою сформовані педагогічні вміння тренера.

3.2. Застосування методів навчання техніко-тактичних дій гри у баскетбол в результаті формування педагогічних умінь у дівчат молодшого шкільного віку

Експеримент полягав у формуванні у дівчат позитивної мотивації та особистісної установки на свідоме оволодіння педагогічними вміннями, а також у систематизації педагогічних знань з проблеми взаємодії дітей один з одним.

У процесі експерименту спостерігалася адаптація дівчат до нововведень, застосовуваним тренером на заняттях, а також впевненість дівчат у своїх знаннях та вміннях.

Було відзначено, що зміни в теоретичній готовності та руховій активності обумовлено використанням методів навчання. При формуванні педагогічних

умінь використовувалися методи: словесний, наочний, практичний, проблемно-пошуковий, самостійною роботи, стимулювання.

У процесі навчально-тренувального заняття тренер за допомогою слова викладав, пояснював навчальний матеріал, а дівчатка слухали, запам'ятовували та осмислювали отриману інформацію. Цей метод передбачає усну оповідальну виклад змісту навчально-тренувального процесу. Практичні методи застосовувалися в тісному поєднанні зі словесними та наочними методами навчання, оскільки виконанню вправ з техніки передувало інструктивне пояснення тренера. Проблемно-пошуковий метод застосовувався в ході проблемного навчання при формуванні педагогічних умінь. При використанні цього методу навчання тренер використовував такі прийоми:

- створював проблемну ситуацію (ставив питання, пропонував завдання, експериментальне завдання);
- організовував колективне обговорення можливих підходів щодо вирішення проблемної ситуації.

Дівчатка, ґрунтуючись на колишньому досвіді та знаннях, висловлювали припущення о дозволі проблемною ситуації, узагальнювали раніше. набуті знання, виявляли причини явищ, обирали найбільш раціональний варіант вирішення проблемної ситуації.

Проблемно-пошукові методи застосовувалися не лише при підході до засвоєння нової теми, а й під час закріплення на новій основі. Ці методи сприяли більше осмисленому і самостійного оволодіння знаннями. Методи самостійної роботи виділялися на основі оцінки у самостійності дівчат виконанні навчально- тренувальної діяльності, а також ступеня управління цією діяльністю тренером. Дівчатка 9-11 років виконували свою діяльність без безпосереднього керівництва з боку тренера, тобто. самостійно.

Самостійна робота виконувалася як за завданням тренера при опосередкованому управлінні нею, так і з власної ініціативи дівчат, без вказівок та інструктажу тренера. При формуванні педагогічних умінь

використовувався метод стимулювання, який сприяв підвищенню настрою та давав поштовх думки до найшвидшого освоєння нового матеріалу. Почуття задоволення, яке відчувала дівчинка, коли її заохочував тренер супроводжувалося високою старанністю і результативністю, викликало у її приплив сил, підйом енергії, впевненість у своїх силах. Але найголовніший ефект від заохочення – виникнення гострого бажання поводитися так і діяти таким чином, щоб відчувати це стан психологічного комфорту як можливо частіше (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

**Використовувані методи для формування педагогічних умінь
у юних баскетболісток**

Методи	Прийоми
1. Словесний	Виклад інформації, активне увага
2. Наочний	Демонстрація відеозаписи, перегляд
3. Практичний	Активізація рухової діяльності і розумової здібності
4. Проблемно-пошуковий	Проблемна ситуація, колективне обговорення
5. Самостійна робота	Вмілий і оперативний самоконтроль за виконанням завдання, вміння швидко вносити корективи у самостійну роботу
6. Стимулювання	Заохочення

У методиці по формуванню педагогічних умінь і здійснення навчально-пізнавальної діяльності під час навчально-тренувальних занять з баскетболу з дівчатками 9-11 років тренер спирався на такі принципи:

– принцип послідовності та системності, який спрямований на послідовне засвоєння та вдосконалення знань, умінь, навичок у галузі теорії та техніки гри в баскетбол. Повідомлення знань про основи педагогічних умінь здійснювалося на початку тренування, коли не було втоми від роботи, одночасно з навчанням та виконанням досліджуваного технічного прийому;

- принцип доступності, який обумовлює побудову методики формування педагогічних умінь на основі обліку реальних можливостей, вікових особливостей та інтелектуального складу особистості;
- принцип диференційованості, що є поетапним і розрахований на різну ступінь готовності дівчат до оволодіння педагогічними вміннями;
- принцип індивідуалізації, що обумовлює побудову методики формування педагогічних умінь з урахуванням особистісних пріоритетів учнів та її корекцію залежно від індивідуальних особливостей;
- принцип діалогічності, що передбачає багатоплановий процес спілкування дівчат з тренером та зі своїми однолітками.

Формування педагогічних умінь виявляє особистісні якості у дівчат 9-11 років під час навчання гри у баскетбол. У процесі дослідження ми проводили тестування особистості дівчат в індивідуальних бесідах та консультаціях для максимізації зусиль в рішенні її особистісних проблем та зведення їх до мінімуму. Для переконання дівчат у важливості оволодіння педагогічними вміннями наводилися приклади з життя відомих людей - письменників, вчених, політичних діячів та спортсменів, які змогли застосувати свої вміння для досягнення поставленої ними цілі.

У процесі навчання ми використовували різні методи виховання, навчання, тренування, які визначали способи, прийоми та організацію виконання вправ, завдань, вимог. Вибрані нами методи забезпечували найбільшу ефективність використовуваних засобів, впливів та навантажень. Розроблена нами робоча програма спортивної підготовки для дівчат 9-11 років по навчанню техніко-тактичним діям баскетболу із застосуванням педагогічних умінь як факторів ефективного підвищення використовувалась протягом року на відділенні баскетболу ДЮСШ.

3.3. Навчання технічним та тактичним елементам гри в баскетбол у результаті формування педагогічних умінь у дівчат 9-11 років

Побудова навчально-тренувальних занять з навчання техніки та тактики гри в баскетбол було організовано із застосуванням особистісно орієнтованого

навчання, де роль «вчителя» виконували самі дівчатка 9-11 років. Педагогічні вміння було виявлено та підтверджено результатами об'єктивізації висновків теоретичного та практичного дослідження в процесі експерименту. Традиційна модель структури уроку фізичної культури, що складається з трьох взаємозалежних частин, підготовчої, основної, заключної, була застосована для ЕГ і КГ, але мала відмінність. В експериментальній групі всі рухові дії супроводжувалися теоретичними відомостями щодо виконання технічного елемента, тренувальний процес проходив з використанням особистісно орієнтованого навчання, де в центр роботи сам спортсмен.

Дані, отримані під час експериментальної роботи, показують, що в ДЮСШ навчально-тренувальний процес повинен мати навчальний характер, у зміст включати систему навчально-практичних вправ, відповідних спортивної діяльності з організації особистісно-орієнтованої взаємодії дівчат 9-11 років на попередньому етапі підготовки. Найбільш ефективною формою теоретичних та практичних занять є моделювання навчально-тренувального процесу, який спрямований на поетапне формування педагогічних умінь у дівчат 9-11 років з баскетболу. Зміст занять відповідає меті нашої роботи з удосконалення техніко-тактичної підготовки дівчатами 9-11 років та сприяє розвитку педагогічних умінь. Таким чином, розроблена нами методика реалізується відповідно з виділеними етапами, послідовність яких відображає етапність формування педагогічних умінь у дівчат під час занять та змагань. Вона дозволяє алгоритмізувати навчально-тренувальний процес, структурувати теоретичні знання, вміння та навички, простежувати динаміку процесу формування педагогічних умінь під час навчання техніко-тактичним діям гри в баскетбол. Загалом наше дослідження, значно підвищить рівень фізичної і технічної підготовки юних баскетболісток, створить умови для формування основ техніко-тактичного майстерності і зміцнить здоров'я дітей, і дозволяє зробити висновок про те, що процес формування педагогічних умінь стає ефективним якщо:

- у процесі спортивної підготовки реалізується методика поетапного формування педагогічних умінь у юних баскетболісток 9-11 років;

- у навчальному процесі використовуються активні методи, форми та засоби навчання, що моделюють систему суб'єктів відносин та орієнтуючі юних спортсменок на особистісно-орієнтовану взаємодію.

Молоді баскетболістки спрямовані на самостійну і домашню роботу, що вимагає теоретичної підготовки та оволодіння новими знаннями.

Аналіз сучасних умов формування вмінь педагогічного спілкування показав, що проходження «маленькими вчителями» інформаційно-орієнтовного етапу є виходом на певний рівень оволодіння операціями педагогічного спілкування. У ході дослідження було встановлено, що для успішного формування педагогічних умінь необхідно дотримуватись спеціальних умов: взаємоповаги учасників навчального процесу, їх довіра та відкритість, партнерські відносини, доброзичлива психологічна атмосфера на тренувальних заняттях, потреба в самоспостереженні, самоаналізі та самооцінці своїх дій.

3.4. Дослідження щодо освоєння техніко-тактичних дій юними баскетболістками в результаті формування педагогічних умінь

На початку експерименту було проведено дослідження з загально фізичної підготовки (далі ЗФП), спеціально-фізичної підготовки (далі СФП), техніко-тактичної підготовки (далі ТТП), психологічної підготовки (ПП).

А також проведено тести щодо визначення їх фізичного та функціонального розвитку.

Аналіз анкетування на початку навчання за знаннями теорії баскетболу та розглянутий протокол запису навченості технічним прийомом (ведення м'яча, передача двома руками (з відскоку)) показали, що діагностовано знання та вміння у дівчат у КГ та в ЕГ знаходяться приблизно на одному рівні (табл. 3.5).

Процес навчання ігровим діям в період експерименту зумовив потребу та спрямованість дівчат на спілкування та прояв комунікативної толерантності.

Таблиця 3.5

**Результати тестування по теорії і технічним елементам баскетболу
в результаті формування гностичних умінь у дівчат КГ та ЕГ на початку
навчання ($M \pm m$)**

Гностичні вміння	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
Теорія	5,0±0,5	6,0±0,4	1,56	p>0,05
Ведення м'яча	3,0±0,4	4,0±0,5	1,56	p>0,05
Передача двома руками з відскоку	3,0±0,21	4,0±0,26	2,99	p<0,01

Ми проводили міні-баскетбол, де фіксували кількість допущених помилок у грі, дані заносилися у протокол.

Рівень комунікативних умінь визначався з гри в міні-баскетбол з тими вміннями та навичками, з якими дівчатка були зараховані до спортивної школи. Результати ігор не показали різниці в КГ та ЕГ, t=0,83 (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

**Результати тестування техніко-тактичної підготовленості в грі при
формуванні комунікативних умінь у дівчат КГ і ЕГ на початку
навчання ($M \pm m$)**

Комунікативні вміння	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
Кількість виявлених помилок з техніки та тактики	7,5±0,42	8,0±0,45	0,83	p>0,05

Експеримент визначення рівня сформованості аналітичних умінь за допомогою естафет з технічними елементами баскетболу показав, що групи були однакові за рівнями фізичної та технічної підготовленості. На початку експерименту на пояснення та випробування естафет, а також на аналіз

помилки було витрачено в КГ 1 годину 20 хвилин, в ЕГ - 1 годину 25 хвилин (табл. 3.7). У КГ дівчатка швидше рухалися в естафетах, ніж дівчатка з ЕГ.

Таблиця 3.7

Результати тестування за проведеними естафетам з використанням аналітичних умінь дівчатками КГ та ЕК на початку експерименту ($M \pm m$)

Аналітичні вміння	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
П'ять естафет із технічними прийомами баскетболу (мін.)	80,0±4,5	85,0±4,8	0,76	p>0,05

Рівень навчання технічним прийомам та закріплення їх в русі у результаті сформованих аналітичних умінь ми контролювали в естафетах (ведення з обведенням, передача м'яча у зустрічні колони, після ведення кидок в кільце двома руками, човниковий біг, кидок двома руками прямо перед щитом). Експеримент із виявлення конструктивних умінь полягав у навчанні передачі м'яча та застосуванні цього прийому у рухомій грі «Хто швидше виконає 25 передач». Відмінностей між результатами в групах не виявлено (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Показники рухливої гри «Хто швидше виконає 25 передач» в результаті формування конструктивних умінь у дівчат КГ і ЕГ на початку дослідження ($M \pm m$)

Конструктивні вміння	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
Рухлива гра (хв.) «хто швидше виконає 25 передач»	15,3±0,3	14,9±0,5	0,69	p>0,05

На початку експерименту проводилися тести із загально фізичної підготовки. Для визначення швидкості у дівчат-баскетболісток ми використовували біг на 20 метрів.

У ході педагогічного експерименту рівень показників витривалості оцінювався по результатам бігу на 300 метрів. На початку навчання результати у групах з бігу на 300 метрів не розрізнялися.

У нашому дослідженні стрибучість визначалася по стрибку вгору з діставанням, швидкісна-силові якості у дівчат - баскетболісток визначалися зі стрибків у довжину з місця, швидкісна витривалість визначалася з човникового бігу 3x10м.

На підставі оцінки фізичної підготовленості моторного розвитку дівчат розроблялися засоби та методи для їхнього фізичного виховання. Всі це давало можливість встановлювати причини відставання у засвоєнні програми та намічати способи оптимізації рухової активності дівчат. Аналіз тестування фізичної підготовленості на початку експерименту достовірних відмінностей не має (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

**Результати тестування по загально фізичної підготовці КГ і ЕГ
в початку першого року педагогічного експерименту ($M \pm m$)**

Показники	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
Стрибок в довжину з місця (см)	54,5±1,2	155,0±0,73	0,36	p>0,05
Вистрибування вгору з напівприсіду	27,0±0,68	28,5±0,9	1,33	p>0,05
Біг 20 м (с)	4,5±0,05	4,5±0,05	0	p>0,05
Човниковий біг 3x10	10,8±0,03	10,4±0,2	1,9	p<0,05
Біг 300 м	1,37±0,01	1,32±0,14	0,36	p>0,05

У нашому дослідженні ми використали тести функціональних показників: частоту серцевих скорочень – ЧСС, час затримки дихання на вдиху – проба Штанге.

Проведене дослідження характеристик функціональної підготовленості дівчат 9-11 років дозволило оцінити здатність до розвитку швидкісної витривалості, тим самим констатувати, що адаптація організму до всім фізичним навантаженням збільшилася. Дані тестування функціональних показників дівчат КГ і ЕГ на початку навчання достовірних відмінностей не виявили (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Функціональні показники дівчат КМ і ЕГ перед початком педагогічного експерименту ($M \pm m$)

Показники	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
Затримка дихання на вдиху	36,5±0,3	36,0±0,3	1,18	p>0,05
ЧСС в спокої, уд/хв	80,0±0,7	81,0±0,11	1,01	p>0,05
Тест Руфье	15±2,25	11±3,34	0,99	p>0,05

Аналіз даних фізичного розвитку має статистичну достовірність відмінностей у показниках: індекс ВМІ – t=2,4; коло грудної клітини - t=3,54; сила кисті правою руки - t=2,04; лівий - t=3,36; та свідчить про гармонійність їх фізичного розвитку (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Показники фізичного розвитку дівчат КГ і ЕГ перед початком педагогічного експерименту ($M \pm m$)

Показники	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
Індекс ВМІ	14,3±0,5	13,86±0,6	0,64	p>0,05
Окружність грудний клітини, см	58,5±0,3	58±0,3	1,18	p>0,05
Сила кисті (права)	8,5±0,1	8,5±0,1	0	p>0,05
Сила кисті (ліва)	7±0,2	7,5±0,2	1,77	p<0,05

Проведене тестування на початку експерименту з оцінки рівня психічного стану по шкалам особистісний і ситуативної тривожності (ОТ та СТ) не виявило достовірних відмінностей у групах.

Перспективним напрямом, що забезпечує оптимізацію навчання і сприяє формуванню пізнавальної активності та самостійності в ігровій спортивній діяльності показниках з теорії і техніки прийомів баскетболу статистично достовірні ЕГ $t=3,92; 2,47; 3,99; p<0,01$ (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

**Результати тестування з теорії та технічних елементів баскетболу
внаслідок сформованості гностичних умінь у дівчат КГ та ЕГ в кінці
дослідження ($M \pm m$)**

Гностичні вміння	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
Теорія	7,0 $\pm$ 0,19	8,0 $\pm$ 0,17	3,92	p<0,01
Ведення м'яча	6,0 $\pm$ 0,34	7,0 $\pm$ 0,22	2,47	p<0,01
Передача двома руками (з відскоку)	5,0 $\pm$ 0,22	7,0 $\pm$ 0,45	3,99	p<0,01

Аналіз тестування за рівнем освоєння техніко-тактичних дій: звільнення від опіки захисника для отримання м'яча; передай м'яч та вихід, взаємодія двох гравців з передачами, ловом, веденням при формуванні комунікативних умінь показав переваги дівчат ЕГ на 55% (табл. 3.13).

Таблиця 3.13

**Результати тестування техніко-тактичної підготовленості гри при
формуванні комунікативних умінь у дівчат КГ і ЕГ в кінці
експерименту ($M \pm m$)**

Комунікативні вміння	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
Кількість виявлених помилок щодо техніці і тактиці	5,0 $\pm$ 0,28	4,0 $\pm$ 0,22	2,81	p<0,01

Тренери зазначають, що дівчатка стали менше робити пробіжок, подвійного ведення, намагаються під час гри зробити передачу м'яча один одному.

Аналізуючи рівень показників за проведеними естафетами можна відзначити ЕГ, де час, витрачений на виконання естафет краще, чим в КГ, статистична достовірність відмінності $t=3,29$. Результати тестування за проведеними естафетам з застосуванням аналітичних умінь наведено у таблиці 3.14.

Таблиця 3.14

Результати тестування за проведеними естафетам з застосуванням аналітичних умінь дівчатками КГ і ЕГ в кінці експерименту ($M \pm m$)

Аналітичні вміння	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
П'ять естафет з технічними прийомами баскетболу	65,0 $\pm$ 3,6	50,0 $\pm$ 2,8	3,29	p<0,01

Результати змагальної діяльності показали важливість освоєння техніко-тактичних дій у результаті формування конструктивних умінь - умінь застосовувати ігрові комбінації, вільно мислити і конструювати під час ігри. Статистична достовірність відмінності склала $t - 4,46$ (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

Результати рухливих ігор «Хто швидше виконає 25 передач» з застосуванням конструктивних умінь дівчатками КГ та ЕГ в кінці дослідження ($M \pm m$)

Конструктивні вміння	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
Хто швидше виконає 25 передач»	12,9 $\pm$ 0,53	10,5 $\pm$ 0,2	4,46	p<0,01

Аналізуючи результати ігор з міні-баскетболу можна констатувати, що результативність ігор відрізняється на користь ЕГ. Рівень освоєння прогностичних умінь фіксувався за результатами ігор в міні-баскетбол. Ми зазначали, що на початку навчання у КГ результат ігор був кращим – 20 очок, в ЕГ результат – 18 очок.

Наприкінці експерименту дівчатка з ЕГ покращили свій результат на 12%, так як вже отримали 26 очок, а КГ – 22 очка. Формування прогностичних умінь на навчально-тренувальних заняттях дає можливість кращого засвоєння і закріплення програмного матеріалу по техніко-тактичній підготовку баскетболу (табл. 3.16).

Таблиця 3.16

Результати ігор по міні-баскетболу з застосуванням прогностичних умінь дівчатками КГ і ЕГ в кінці дослідження ($M \pm m$)

Прогностичні вміння	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
Результати ігор з міні баскетболу (очки)	22,0±1,25	26,0±1,47	2,07	p<0,05

Особливі організаційні форми спортивної діяльності – навчально-тренувальні заняття містять конструктивний підхід. Постійність фізичної активності у її різних видах: рухливі ігри, плавання, кросова підготовка – сприяє підвищення рівня фізичної підготовленості.

Ступінь розвитку фізичних якостей визначає якісну сторону рухової діяльності дітей, рівень їхньої загальної фізичної підготовленості, в яких виявляються в тій чи іншій мірі швидкість, сила, спритність, витривалість або поєднання цих якостей.

Теоретична підготовка сприяє ефективному освоєнню виконуваних рухів. В ЕГ статистично достовірно змінилися показники, характеризуючи рівні фізичної підготовленості. Результати тестування загально фізичної підготовки КГ і ЕГ в кінці педагогічного експерименту наведені у таблиці 3.17.

Таблиця 3.17

**Результати тестування із загально фізичної підготовки КГ і ЕГ в
кінці педагогічного експерименту ($M \pm m$)**

Показники	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
Стрибок в довжину з місця (см)	162,5±0,8	165,5±0,6	3,0	p<0,01
Вистрибування в гору з півприсіди	31,5±0,73	33,5±0,62	2,09	p<0,05
Біг 20 м(с)	4,25±0,04	4,1±0,03	3,0	p<0,01
Човниковий біг	9,8±0,02	9,5±0,01	2,9	p<0,01
Біг 300 м	1,4±0,06	1,25±0,01	2,47	p<0,01

В кінці педагогічного експерименту показники технічної підготовленості дівчат ЕГ покращилися порівняно з КГ, статистична достовірність відмінностей склала, p<0,01 (табл. 3.18).

Таблиця 3.18

**Результати тестування з технічної підготовки баскетболу КГ і ЕГ в
кінці педагогічного експерименту ($M \pm m$)**

Показники	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
Пересування в захисний стійці (с)	13,1±0,06	12,8±0,08	3,0	p<0,01
Швидкісне ведення (с, влучення)	24,0±0,15	23,0±0,3	2,98	p<0,01
Передача м'яча (с, влучення)	23,5±0,25	22,5±0,22	3,0	p<0,01
Дистанційні кидки(%)	45,0±0,69	50,0±0,71	5,05	p<0,01

Проведене тестування в кінці педагогічного експерименту дозволило виявити такі закономірності щодо змін у ряді показників дівчат

експериментальної групи. За період експерименту явно змінилися функціональні показники. Це пояснюється розвитком систем організму у дівчат даного віку та високим рівнем рухового режиму, ЧСС має достовірні відмінності $t=2,17$, $p < 0,05$ в ЕГ (табл. 3.19).

Таблиця 3.19

Функціональні показники дівчат КГ і ЕГ в кінці педагогічного експерименту ($M \pm m$)

Показники	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
Час затримки дихання на вдиху	39,0 $\pm$ 0,4	40,0 $\pm$ 0,5	1,56	p>0,05
ЧСС в спокої, уд/хв	75,0 $\pm$ 0,31	74,0 $\pm$ 0,34	2,17	p<0,05
Тест Рут.	10 $\pm$ 0,5	8 $\pm$ 0,16	3,8	p<0,01

Є статистичні достовірні відмінності у показниках фізичного розвитку (табл. 3.20). Для дівчат 9-11 років природною є потреба у високій руховій активності. Але дівчатка меншою мірою проявляють рухову активність самостійно і потребують більшої частки організованих форм фізичного виховання.

Таблиця 3.20

Показники фізичного розвитку дівчат КГ та ЕГ в кінці педагогічного експерименту ($M \pm m$)

Показники	Групи		Достовірність відмінності	
	КГ	ЕГ	t	p
Індекс ВМІ	16,6 $\pm$ 0,2	17,1 $\pm$ 0,2	1,77	p<0,05
Окружність грудної клітини, см	60,5 $\pm$ 0,3	62,5 $\pm$ 0,3	4,71	p<0,01
Сила кисті (права)	10,5 $\pm$ 0,17	11,5 $\pm$ 0,2	3,54	p<0,01
Сила кисті (ліва)	8 $\pm$ 0,11	8 $\pm$ 0,1	0	p>0,05

Дівчатка з ЕГ володіють вміннями самостійно організовувати один одного, встановлювати взаємовідносини, знаходити контакт, застосувати теоретичні знання та виконання рухливих ігор. Усе це дає можливість до більшої рухової активності. За період експерименту явно змінилися функціональні показники. Це пояснюється розвитком систем організму у дівчат даного віку та високим рівнем рухового режиму.

ВИСНОВКИ

Теоретична підготовка в галузі фізичної культури має бути необхідною базою для формування фізичної культури особистості в єдності із загальною людською культурою. Недооцінка в навчально-тренувальному процесі ролі теоретичних занять в даний час не дозволяє повною мірою освоювати техніко-тактичну підготовку з обраного виду спорту.

Впровадження у теоретичну підготовку тем щодо формування педагогічних умінь ефективно впливає на освоєння техніко-тактичної підготовки дівчат 9-11 років у процесі занять баскетболом.

Під час проведення експерименту нами були виявлені значущі педагогічні вміння по ранговому коефіцієнтом кореляції Спірмена: гностичні, комунікативні, аналітичні, конструктивні, прогностичні. Рівень навчання теоретичному розділу «Баскетбол», технічним прийомам: ведення м'яча, передача м'яча двома руками з відскоку, ігри в баскетбол в результаті сформованих гностичних умінь дозволяє констатувати наступне: В ЕГ освоєння теорії та технічних прийомів при формуванні гностичних умінь від початку навчання та до закінчення нашого дослідження простежується позитивна динаміка, відзначається покращення результатів за рівнем освоєння техніко-тактичних дій: звільнення від опіки захисника для отримання м'яча; передачі м'яч та вихід, взаємодія двох гравців з передачами, ловлі та ведення м'яча.

При формуванні комунікативних умінь переваги дівчат ЕГ на 55%, тренери зазначають, що дівчатка стали менше робити пробіжок, подвійного ведення, намагаються під час гри зробити передачу м'яча один одному. Результати тестування за проведеними естафетам з застосуванням аналітичних умінь, можна відзначити в ЕГ, де час, витрачений на виконання естафет краще, чим в КГ, статистична достовірність відмінності $t=3,29$.

Результати змагальної діяльності показали важливість освоєння техніко-тактичних дій у результаті формування конструктивних умінь - умінь застосовувати ігрові комбінації, вільно мислити і конструювати під час ігри. Статистична достовірність відмінності склала $t = 4,46$.

Така позитивна тенденція результатів ЕГ пояснюється підсумками роботи з розробленої нами програми спортивної підготовки з включенням тем по формуванню педагогічних умінь. Наприкінці експерименту набуває тенденція зростання показників в ЕГ з теоретичної підготовки на 40%, рівень показників з технічного елементу баскетболу «ведення м'яча» в ЕГ вище 55%, рівень показників з технічного елементу баскетболу «передача м'яча двома руками» ЕГ вища на 44%.

Рівень сформованості комунікативних умінь за кількістю помилок при взаємодії один з одним під час тренувальних ігор показав, що кількість помилок, що допускаються дівчатами у КГ і ЕГ знизилася. Дівчатка КГ припустилися в середньому сім помилок, дівчатка з ЕГ в середньому припустилися шести помилок. На останньому етапі дослідження дівчинки з ЕГ припустилися трьох помилок, дівчатка з КГ - п'ять помилок. Зростання показників у ЕГ покращився на 25%.

Формування аналітичних умінь за рівнем технічної підготовки в баскетбол проходить ефективніше в ЕГ, чим в КГ. Проведені естафети з технічних прийомів баскетболу та часу виконання показали, що дівчатка з ЕГ швидше і якісніше виконують завдання, оскільки мають теоретичні знання з техніки виконання елементів і можуть проаналізувати помилки гравців своєї команди. Показники виконання п'яти естафет в ЕГ покращилися на 20% порівняно з КГ. Сформованість конструктивних умінь була проаналізована за наслідками рухливої гри «Хто швидше виконає 25 передач». Де наочно було видно вміння кожної дівчинки самотійно приймати рішення щодо використання технічного прийому чи взаємодії: передача м'яча, ловіння м'яча, ведення м'яча, відкритися для передачі або лову м'яча, звільнення від опіки захисника для подальшої взаємодії з партнерами. Рівень виконання та

результатів гри контролювався за часом. Аналізуючи результати ігор з міні-баскетболу можна констатувати, що результативність ігор відрізняється на користь ЕГ. Рівень освоєння прогностичних умінь фіксувався за результатами ігор в міні - баскетбол. Ми зазначали, що на початку навчання у КГ результат ігор був кращим - 20 очок, в ЕГ результат - 18 очок. Наприкінці експерименту дівчатка з ЕГ покращили свій результат на 12%, так як вже отримали 26 очок, а КГ-22 очка. Формування прогностичних умінь на навчально-тренувальних заняттях дає можливість кращого засвоєння і закріплення програмного матеріалу по техніко-тактичній підготовці баскетболу. Ігрові комбінації були розучені і вдосконалювались в наслідок прогностичних умінь які необхідні на попередньому етапі підготовки. Перед грою дівчата самі прогнозували склади команд для майбутніх взаємодій, а також під час гри моделювали можливі ігрові комбінації. Таким чином, при освоєнні техніко-тактичних дій гри в баскетбол у результаті педагогічних умінь формувалися компоненти умінь: вміння застосовувати теоретичні знання, вміння про виконання технічного елемента з метою навчання однолітків, вміння контактувати зі своїми однолітками, вміння робити аналіз конкретного тренувального заняття з метою організації спільної діяльності для вирішення поставлених завдань, вміння самостійно конструювати ігрові взаємодії друг з другом, вміння моделювати майбутні взаємодія.

Проведене тестування в кінці педагогічного експерименту дозволило виявити такі закономірності щодо змін у ряді показників дівчат експериментальної групи. За період експерименту явно змінилися функціональні показники. Це пояснюється розвитком систем організму у дівчат даного віку та високим рівнем рухового режиму, ЧСС має достовірні відмінності $t=2,17$, $p < 0,05$ в ЕГ.

Розроблена методика навчання техніко-тактичних дій гри в баскетбол при формуванні педагогічних умінь у дівчат 9-11 років показало, що з розглянутих нами умінь, виділилися п'ять найбільш значимих. Вони розподілились по відношенню до ступеня володіння техніко-тактичними елементами гри

наступним чином: на першому місці - гностичні вміння, на другому – комунікативні, на третьому - аналітичні, на четвертому - конструктивні, на п'ятому-прогностичні.

У ході дослідження виявилося, що сформовані у дівчат 9-11 років ЕГ педагогічні вміння сприяють достовірно значного підвищення рівня техніко-тактичної підготовленості проти КГ. Дівчатка з ЕГ володіють вміннями самостійно організовувати один одного, встановлювати взаємовідносини, знаходити контакт, застосувати теоретичні знання та виконання рухливих ігор. Усе це дає можливість до більшої рухової активності. Однією із суттєвих причин незасвоєння техніко-тактичних дій є слабе володіння компонентами умінь: планувати, організовувати і контролювати рухові дії, застосовувати знання про виконання технічного елемента, контактувати зі своїми однолітками, самостійно конструювати ігрові взаємодії та моделювати майбутню взаємодію.

Аналіз проведеного експерименту довів, що педагогічні вміння відіграють важливу роль при освоєнні юними баскетболістками 9-11 років техніко-тактичної підготовки на початковому етапі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: навч.-метод. посіб. Київ: Вища школа, 2002. 215 с.
2. Артюх В. М. Баскетбол. Київ: Піраміда, 1996. 142 с.
3. Бабушкін В. В. Баскетбол у вузі. Харків: Основа, 1992. 166 с.
4. Бондаренко В. М. Баскетбол. Івано-Франківськ: Академічний друк, 1997. 120 с.
5. Волкова Н. П. Педагогіка вищої школи: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: ВЦ «Академія», 2002. 576 с.
6. Волкова Н. П. Педагогічні комунікації: навч. посіб. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2002. 92 с.
7. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 256 с.
8. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Гриньова Валентина Миколаївна. – Харків, 2000. – 416 с
9. Гриньова В. М., Золотухіна С. Т. Педагогічна майстерність учителя: навч. посіб. Харків: ОВС, 2006. 224 с.
10. Демчишин А. П., Артюх В. М. Рухливі і спортивні ігри в школі. Київ: Освіта, 1992. 174 с.
11. Дмитренко Т. Г. Педагогічна соціологія: навч. посіб. Львів: Підручники і посібники, 1998. 118 с.
12. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 416 с.
13. Зязюн І. А., Базидевич Н. Г. Педагогічна майстерність: Хрестоматія: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2006. 606 с.
14. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність. Київ: Вища школа, 1997. 349 с.

15. Козіна Ж. Л., Вакслер М. А. Методика розвитку точності кидків у баскетболі. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: матеріали міжнар. наук-практ. конф. Харків, 2004. С. 3–8.
16. Козіна Ж. Л., Кондак Н. М. Баскетбол: правила, гра, навчання: навч. посіб. Харків: Точка, 2012. 318 с.
17. Корягин В. М., Мухин В. Н. Баскетбол. Київ: Вища школа, 1989. 232 с.
18. Крамущенко Л. В. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 256 с.
19. Курлянд З. Н., Хмелюк Р. І. Педагогіка: навч. посіб. Харків: ТОВ «Одіссей», 2003. 72 с.
20. Лазарєв М. О., Собаєва О. В. Основи педагогіки: навч. посіб. Суми: Вид-во СумДУ, 2000. 141 с.
21. Максименко С. Д., Заброцький М. М. Технологія спілкування (комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування). Київ: Главник, 2005. 112 с.
22. Мозола Р. С., Приступа Е. Н., Вацеба О. М. Індивідуальне тренування баскетболістів. Львів: Тріада плюс, 1993. 90 с.
23. Мозола Р. С., Вацеба О. М. Тренування баскетболістів. Львів: Тріада плюс, 1995. 92 с.
24. Мудрик С. Б. Рухливі ігри на уроках фізичної культури: навч. посіб. Луцьк: Надстир'я, 1996. 154 с.
25. Поляковський В. І. Баскетбол у школі. Луцьк: Надстир'я, 1998. 117 с.
26. Поплавський Л. Ю. Баскетбол. Київ: Олімпійська література, 2004. 444 с.
27. Приступа Є. І. Українські народні рухливі гри, розваги та забави : методологія, теорія і практика. Дрогобич: Вимір, 1999. 449 с.
28. Тристан С. В. Баскетбол: кроки до успіх. Київ: Новий друк, 2015. 408 с.

29. Цимбалюк І. Д. Педагогічне спілкування: цілі та цінності. *Управління освітою*. 2003. № 7. С. 8–13.
30. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування: навч. посіб. Київ: ВД «Професіонал», 2004. 304 с.
31. Цьось А. В. Українські народні ігри та забави: навч. посіб. Луцьк: Надстир'я, 1994. 96 с.
32. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. 271 с.
33. Paye C. Youth Basketball Drills. Liverpool: Human Kinetics, 2000. 272 p.
34. Brand, C. J, Kockelmans J.J. Kommunikationskultur und Weltverstandnis. Munchen: Alber, 1977. 128 p.
35. Cale I. Monitoring physical activity of children. London: Loughborough University of Technology, 1993. 90 p.
36. Cale I. Self-report measures of children future alternative measure. *Health Education Journal*. 1994. № 2. P. 439–453.
37. Corbin C. K., Pangrazi, R. P. Guidelines for Appropriate Physical Activity for Elementary School Children. *A position statement for the Council for Physical Education for Children*. 1998. № 5. P. 216–220.
38. Corbin C. K., Pangrazi, R. P. How much physical activity is enough? *Journal of Physical Education Recreation and Dance*. 1996. № 4. P. 33–37.
39. Dauer P. D., Pangrazi R. P. Dynamic Physical Education for Elementary School Children. New York: Macmillan Publishing Company, 1989. 218 p.
40. Doherty J. Parker K. An investigation in the effect of certain variables on the self-esteem of group of student teachers. *Educational Review*. 1995. № 29. P. 15–19.
41. Faucher D. G. Coaching youth basketball: a baffled parent's guide *Educational Review*. 1999. № 3. P. 68–71.
42. Kotasch I. The Development Teachers Education. *Prospects in Education*. 1990. № 1. P. 18–24.
43. Krause J. Coaching Basketball. London: McGraw-Hill, 2002. 320 p.

44. McCarthy J. P. Coaching Youth Basketball: The Guide for Coaches & Parents. Birmingham: Betterway Books, 1996. 136 p.
45. McKenzie T. School physical education. *Preventive Medicine*. 1996. № 25. P. 432–431.
46. McKenzie T. The role of school physical education in children health. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 1991. № 63. P. 151–156.
47. Pangrazi R., Welk G. Physical activity for children and youth. *Journal of Physical Education, Recreation, Dance*. 1996. № 4. P. 38-43.
48. Seidel L. Investing in College Basketball. Glasgow: AuthorHouse, 2004. 388 p.
49. Sivils D. Game strategies and tactics for Basketball: bench coaching for success. Glasgow: LLC publishing, LLC, 2009. 124 p.
50. Slavin, R. Effects of physical education programs in children. Coventry: Plenum Press, 1997. 218 p.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Іванчук Валерій
(підпис)